

באוסטרי קרין לא נבחרה... (מאמר קצר על פוליטיקה אוכלוסנית)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאגת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עלית ארץ ישראל

גליון מספר 430

הורגת ע"י בנם הנח"י הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"פ הר"ר צבי בדר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, ט טבת התשע"ב. מסכת בכורות דף נא – דף נז

דף נא ע"א

א) גמ', והראיין. פירש רש"י ד"ה והראיין, לקנות עולת ראייה הנקנית בשתי מעות כסף וכו'. וכן משמעות לשון התוס' ד"ה והראיין, דאיירינן לענין "עולת ראייה". וכן ביאר במנחת חינוך (מצוה פח אות ט) לשון הרמב"ם (פ"א מחגיגה ה"ג) שכתב, בעת שיעלה אדם לירושלים לחוג, אם היו בידו קרבנות הראיה מביאן או יעלה עמו כסף לקנות בו הקרבן, ואם אין בידו כסף לא יביא שוה כסף אפילו היו בידו שוה כמה זהובים אסור לו לעלות ריקם בלא כסף ולא קרבן, גזירה שמא לא ימצא למכור או שימצאו המעות סגיגים. דהיינו לגבי דמי עולת ראייה דוקא, שהיא משמעות "הראיין". אמנם כתב דדעת ספר החינוך, דהאי דינא נאמר נמי לענין חגיגה, וכתב דהיינו משום דסבר דחגיגה נקראת "חגיגת הראיה". אמנם בהגהה שם (ו) על המנחת חינוך, הוכיח דכוונת ספר החינוך נמי לענין עולת ראייה, ולפי זה יישב גם מה שהקשה המשנה למלך בהגהותיו על ספר החינוך.

ב) [מתני', אין פודין לא בעבדים וכו'. רש"י ד"ה אין פודין גרס, אין פודין בכור אדם, ולכאורה יש לומר דכוונתו לאפוקי פדיון פטר חמור, דאפשר לפדותו בעבדים וקרקעות].

ג) מתני', לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות. הקשה התוס' יו"ט אמתניתין ציין למה שהקשה בבא מציעא (פ"ד מ"ט), אמאי נקט התנא סדר זה, דכיון דעבדים וקרקעות כחדא נתמעטו, לא הוה ליה לתנא להפסיק ביניהם עם שטרות. ותירץ, דהתנא מסרך סריך בלישנא דמתניתין דשבועות (פ"ו מ"ה), דתנן, דאין נשבעין על העבדים ועל השטרות ועל הקרקעות, והתם טעמא רבה איכא, לאורויי לן דבעינן מיעוט בפני עצמו לעבדים ולא אתיא מקרקעות כיון דכתיב "כל" וכדיבארו התוס' בבבא קמא (סג.) ד"ה יחד. ולכאורה יש לבאר נמי, דכיון דעבדים לא כתיבי בקרא אלא דילפינן להו מדרשא, איידי דחביבא ליה פתח ביה, ואחר כך נקט התנא סדר הדרשות, דבשטרות כולי עלמא מודי, ואחר כך תנא קרקעות. (ש.א.ג.) אמנם בשינויי נוסחאות בבבא מציעא מביאים גירסא "השטרות והקרקעות והעבדים" ולפי זה לא קשה מידי.

ד) מתני', חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי. ביאר השער משפט (סימן רלד ס"ק א), דאף דמדרבנן אין בנו פדוי, ואם כן נמצא דנתחייב בטעות, בכל זאת חייב ליתן לו את החמשה סלעים, דכיון דמן התורה בנו פדוי, הוי חיוב מעליא שנתחייב לו בשטר, ומשועבד לו מן התורה. ומוכח כדברי הש"ך (יורה דעה סימן קיט ס"ק כז), דכשחז"ל עושים תקנה, לא גוזרים להוציא ממון על פי תקנתם, ומשום הכי כיון דמן התורה השטר מחייב אותו, גם אם רבנן אמרו דלא מהני, וצריך לחזור ולפדות את בנו, לא ביטלו את מה שחל מדאורייתא, והרי מדאורייתא נתקיים כוונת המתחייב, דמן התורה בנו פדוי.

ה) מתני', לפיכך אם רצה וכו'. כתב הרש"ש, דאפשר לפרש דכוונת המשנה לומר, דכיון שהקפידה תורה שלא לפדות בעבדים, אין יכול הכהן למחול, לפיכך אם הכהן רוצה, אין תקנה אלא ליתן לישראל את חמשה סלעים

במתנה. אבל רש"י ד"ה לפיכך, פירש דקאי על מי שנתחייב לכהן בשטר, ולפי דבריו, אין ביאור "הלפיכך", נובע ממה שאין בנו פדוי, אלא כוונת המשנה לומר, דכיון שהמצב כעת שעליו לפדות שוב, אין עצה אחרת שלא יפסיד את ממונו, אלא אם כן מחזיר לו הכהן. אמנם הרש"ש כתב דפירושו דחוק, [וצריך עיון מדוע].

ו) מתני', המפריש פדיון בנו ואבד. וכן פסק בשולחן ערוך (סימן שה סעיף ט) אולם הרמב"ם השמיטו, ובתוס' יו"ט (כאן) תמה מדוע על כך.

ז) מתני', חייב באחריותו שנאמר וכו'. הקשה המהרי"ט אלגזי (סז ג) ד"ה ובהכי ניאח, אמאי איצטריך קרא, הא מלתא דמסתברא היא, מידי דהוה אשאר חוב דעלמא, שאם הפריש שיעור חובו ואבד, ודאי עדיין נשאר בחובו, וחייב באחריותו. ותירץ, לפי מה שהוכיח שם, דמשעה שהפריש את המעות לפדיון, הוי ממון כהן כשאר מתנות כהונה, ולכך סלקא דעתך אמינא דאינו חייב באחריותו כדין פדיון פטר חמור לעיל (יב:), קא משמע לן קרא, שאינו פדוי עד שיבא ליד כהן. ועיין באות הבאה ושלאחריה.

ח) רש"י ד"ה יהיה לך ופדה תפדה, כשיהיה לך הפדיון וכו'. אבל הראב"ד (בפירוש על מסכת עדיות ריש פרק ז) ביאר, דהדרשה מכפל לשון, "פדה תפדה" אפילו כמה פעמים. ועיין באות הבאה.

ט) בא"ד, כשיהיה לך הפדיון או יהיה פדוי. במחנה אפרים (הלכות זכיה סימן לג) הביא דברי מהרש"ל, שאם אין כהן בעיר יכול לזכות לו את החמישה סלעים על ידי אחר, וכתב דאינו נראה, כיון דהתורה חייבה באחריות, וכל זמן שלא באו ליד כהן לא קיים המצוה, ואם אין כהן בעיר אין תקנה לקיים המצוה. ובמהרי"ט אלגזי (פב ג) פליג, וכתב דהא דאמרה תורה דאינו פדוי עד שיבוא ליד כהן, היינו לומר דההפרשה לא מהני, דגם לאחר ההפרשה הוי ברשות בעלים, וצריך לקיים את הנתניה לכהן, אבל אם זיכה על ידי אחר והוי ממון כהן קיים המצוה. [ועיין באות הקודמת, ולכאורה יש לומר, דרש"י דילף ממשמעות הקרא, היינו דהתורה קבעה שאין שום מעשה פדיון בהפרשה, והיינו כסברת המהרש"ל. אמנם המהרי"ט אלגזי אזיל לשיטתו, דבמעשה ההפרשה נעשה כבר התחלת הפדיון, והיינו כדרשת הראב"ד]

י) גמ', חוץ מן השטרות. הקשה המהרי"ט אלגזי (פא ב), דלמאן דאמר מכירת שטרות דרבנן היאך אתי קרא למעוטי קנין דרבנן, וכבר עמדו על כך תוס' בשבועות (ד: ד"ה יצאו, דמסוגיין משמע דמכירת שטרות דאורייתא. והביא דהראשונים הקשו כן גבי אונאה, דאתא קרא למעט שטרות כדאיתא בבא מציעא (נו:), והר"ן כתובות (מד: מדפי הרי"ף) תירץ, דעיקר קרא למעוטי עבדים וקרקעות, ושטרות ממעטינן להו מדרבנן לפי שאינו בכלל הכתוב, ולפי זה יש לומר נמי בפדיון הבן דעיקר קרא לעבדים וקרקעות. אמנם לרבי דממעטינן רק שטרות קשה, הדרא קושיא לדוכתא. ובחידושי הרמב"ן (בבא בתרא דף עז:), תירץ, דאיצטריך קרא דאונאה למעוטי היכי דזבן ליה שטר ולא חזר בו עד שגבה הלה את חובו, דתו לא מצי הדר ביה, ורחמנא מיעטה

בו, ואיך אפשר לקדש בו אשה. וכתב הב"ח (יורה דעה סימן שה) דאכין לדעת רש"י, דבנו פדוי גם בלי שיתן אלא בעצם ההתחייבות, ולפי זה לא גרסינן "לכשיתן". ועיין בט"ז (סימן שה ס"ק ג), ובנתיבות המשפט (סימן סו ס"ק א) ביאר דכוונתו לומר, דבנו פדוי כשיתן המעות. ובקצות החושן (סימן קצ ס"ק ד) ביאר לשיטת רש"י, דאף דאמרינן בסוגין דאין פודין בשטרות היינו שטר חוב של אחר, אבל שטר התחייבות שלו כיון שמחייב עצמו, ונשתעבד לו חשיב כגופו ממון, וממילא אפשר נמי לפדות בו. אמנם בברכת שמואל (קידושין סימן כד אות ה) כתב בשם הגר"ח, דאף אי נימא דגבי קידושין שטר התחייבות חשיב ככסף, גבי פדיון לא מהני, דבעינן שיעשה מעשה פדיה, והפדיון יחול על דבר, ולשטר חוב לא מהני לכך, דאין על מה שיתפס הפדיון. ועיין באות הבאה.

יט) רש"י ד"ה שמוא יאמרו, אפילו אין נותנין כלום אי נמי וכו'. כתב הראשית ביכורים, דאיכא למימר דב' הפירושים של רש"י פליגי, אי שטר התחייבות שלו מהני מן התורה בלי שיתן, ועיין באות הקודמת.

כ) גמ', נתנו לעשרה כהנים בזה אחר זה יצא. כתב החכמת אדם (סימן נ סעיף ב), דלשון יצא לאו דווקא, דאפילו לכתחילה שרי. אבל בפתחי תשובה (יורה דעה סימן שה סק"י) כתב בשם שו"ת חתם סופר (יורה דעה סוף סימן רצו), דלכתחילה אין לחלק הסלעים לשני כהנים, דכל שנתנה בו תורה שיעור, אם מחלקו הוי חצי שיעור, ואף בדדיעבד יוצא על ידי הצירוף, מכל מקום מצוה מן המובחר לאכול השיעור בבת אחת או ליתן שיעור נתינתו בבת אחת. והפתחי תשובה הקשה עליו, דמאי שנא ממתנות, דאמרינן בחולין (דף קלב:): זרוע לאחד לחיים לשנים.

כא) רש"י ד"ה בזה אחר זה, ולכהן אחד וכו'. במהרי"ט אלגאזי (סוף אות פא) דייק מדברי רש"י, דלעשרה כהנים לא מהני בזה אחר זה אלא בבת אחת, משום דבעינן צירוף, ודוקא לכהן אחד מהני בזה אחר זה, משום דדעתו להשלים, אבל דעתו להשלים לכהן אחר אינו מצטרף, דכיון שהמצוה היא בחמש סלעים אי אפשר לקיים חצי מצוה. והיינו דגרס ברש"י לכהן אחד, וכן גרס הצאן קדשים. אמנם דעת הרמב"ם (פי"א מבכורים ה"ז) והטור ושולחן ערוך (יורה דעה סימן שה סעיף ז), דמהני בזה אחר זה אף כשנותן לכמה כהנים. ואמנם המהרש"א גרס ברש"י, ולכהן אחר.

כב) גמ', קיים זה אף הלכה זו. פירש רבינו גרשום, דהכוונה שהיה מגלה לכל דהלכה דרשאי להחזיר, במה שהחזיר את החמשה סלעים.

כג) רש"י ד"ה מידעם ביש עבדת, בתוה"ד, אין בנך פדוי אם אחזירם לשון אחר וכו'. במחנה אפרים (הלכות זכיה סימן ח) ביאר, דב' הלשונות פליגי, אם מועיל פדיון הבן היכא דתקף הכהן והוציא מהאב בעל כרחו, דהכא הרי לא נתכוון לתת לו אלא על מנת להחזיר, נמצא דמה שאינו מחזירו, הוא בעל כרחו דאב, והלכך ללישנא בתרא אפילו לא יחזיר את המעות אין בנו פדוי, כיון שאינו ברצון האב. ועיין באות הבאה.

כד) בא"ד, אפילו אחזירם. כתב המחנה אפרים (זכיה סימן ח), דמהרמב"ם (פי"א מבכורים ה"ח) נראה דסבר כלישנא קמא דרש"י. אבל דעת שו"ת הרשב"א (סימן קצח), כלישנא בתרא. והקשה המחנה אפרים, אמאי לא נימא דכיון שתפס הכהן את דמי הפדיון הוי שלו ובנו פדוי, ומאי שנא מכהן שתפס מתנות כהונה דזכה בהן, ואף למאן דאמר טובת הנאה ממון, אינו חייב אלא לתת לבעלים דמי טובת הנאה, אבל במתנות זכה הוא. ותיריך, דדוקא בתרומה ומתנות כהנים אמרינן דאם תפס הכהן זכה בהם, משום דמשעה שהפרישם נעשה ממון הכהנים, ואין לבעלים בהם אלא טובת הנאה. מה שאין כן בחמש סלעים דפדיון הבן, דכל כמה שלא באו ליד הכהן ממונא דבעלים הוי ואין לכהן זכיה בנכסיו של זה, אלא שהנכסים משועבדים מדין ערב, וכיון שכן, כי תפס הכהן בחמש סלעים לא זכה בהם. [ועיין מה שכתבנו בעמוד א אות ח, בשם המהרי"ט אלגזי].

כה) תוס' ד"ה הלכך, בתוה"ד, נמצאו משחיתים ברית הלוי שיפסידו שאר כהנים וכו'. כתב בהערות הגר"ש אלישיב, דדברי תוס' נראים מחודשים, דלכאורה "שחתם ברית הלוי", היינו דוקא בכהן המסייע בבית הגרנות,

אותו מדין אונאה, כיון שבתחילה נתן לו שטר. ועל פי זה כתב המהרי"ט אלגאזי, דהכא נמי יש לומר, דאיירינן בגוונא שהכהן כבר גבה החוב, ואפילו הכי אינו פדוי כיון דבתחילה נתן לו שטר, ואין פודין בשטרות.

יא) גמ', תפדה ריבה. בשיטה מקובצת, מחק תיבת תפדה, והטעם כיון שהוא כבר הריבוי השני. אבל בספרי דרשינן באופן אחר, וכמו שיבאר באות הבאה, ולדרשת הספרי שייך לומר דהכל הוא ריבוי אחד, והכלל הנוסף הוא ממקום אחר, אבל גמ' דילן דרשה באופן אחר.

יב) גמ', תפדה חזר וכלל. בספרי (במדבר יח טז) דרשינן באופן אחר, והכלל השני נדרש מקרא דפרשת בא (שמות יג יג) "וכל בכור אדם בבניך תפדה". והמהרי"ט אלגזי (פא [א]) כתב, דאין כאן חסרון של כלל ופרט המרוחקין זה מזה, דלא דרשינן להו בכלל ופרט כדאיתא בפסחים (ו:), דהיינו דווקא כשבאים לדרוש פרט של הכלל, אמרינן דבעי שיהיה הפרט באותו ענין של הכלל, אבל הכא הכלל הראשון והפרט אינם מרוחקים אלא שהכלל השני מרוחק, הלכך שפיר דרשינן ליה בכלל ופרט וכלל.

יג) גמ', יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות. הקשה השפת אמת, מה בכך שהוקשו לקרקעות סוף סוף עבדים הוו כעין הפרט, כיון דמטלטלים נינהו. ותיריך, דאין הדבר תלוי אם הוא מטלטל בפועל, אלא הוא סימן שהתורה רוצה למעט קרקע, ולכך כיון דעבד הוקש לקרקע, גם בו אין פודין.

יד) גמ', הסול והסירה והמחט וכו'. פירש רש"י בשבועות (ד:): ד"ה הסול, דסול היינו חתיכת עץ חדודה. וכתבו תוס' (שם) ד"ה הסול והסירה, דבמחט ומקדח רבי מודה בהו, כיון שהן של מתכת, והוי לה לברייתא למינקט להו קודם כיון דפשיטא טפי, אלא דקתני בדרך "זו ואין צריך לומר זו".

טו) גמ', ורבנן כדאמרינן במערבא. הקשה הפרי חדש (יורה דעה סימן פד ס"ק ז), כיון שהרמב"ם (פ"ב ממאכלות אסורות הי"ח) פסק כתנא דבי רבי ישמעאל, אם כן בסוגין הוי ליה לפסוק כרבי, דכיון דהוו שני כללים הסמוכים דרשינן להו בריבוי ומעוט, אם כן מדוע פסק (פי"א מבכורים ה"ו) כתנא דמתניתין. ותיריך המהרי"ט אלגזי (פא [א]), דסמך אדרשת הספרי שהובאה לעיל אות יג, ולכך שפיר שייך למידרש ב"כלל ופרט וכלל", דהכלל הנוסף אינו סמוך.

טז) [רש"י ד"ה הכא, בתוה"ד], לא דיינינן ליה בכלל ופרט אלא מטילין הפרט ביניהן ודנין אותו בריבוי ומעוטי וכו'. לכאורה נראה לבאר, שניתן לדרוש "בריבוי ומיעוט" ולא "בכלל ופרט", כיון דאופן דרשת כלל ופרט, היינו שהפרט אתי לבאר את הכלל, וכמו שכתב רש"י בשבועות (ד:): ד"ה דרשינן, ומשום הכי לא שייך לומר דהפרט אתי לבאר את הכלל הראשון דאינו סמוך לו, ואין לומר דנעשה כלל ופרט מהכלל השני, והכלל הראשון חזר וכלל, כיון דהכלל הנוסף מגדיר מה הפרט בא למעט, ולכך אם הכלל לא בא אחרי הפרט, אי אפשר לומר דאתי לפרש גדר הפרט. אבל דרשה ד"ריבוי ומיעוט", היינו דמחד גיסא יודעים אנו שהתורה רוצה לרבות, ומאידך יודעים דהתורה רוצה למעט, לכך ממעטים דבר אחד. ואופן דרשה זו שייך, גם אם הריבויים סמוכים, דסוף סוף אנו יודעים שהתורה רצתה לרבות, ובהכרח שהריבוי השני נאמר לנו, שנדע שגם אם יהיה מיעוט עדיין יש לרבות (ג.א.ג.ש.א.ג.).

יז) גמ', פשיטא לאו דידיה נינהו. במהרי"ט אלגזי (פא [ד]) הקשה דנימא דאיירי בקדשים קלים, ואליבא דרבי יוסי הגלילי, דסבירא ליה דהוו ממון בעלים, עיין שם. אמנם במים קדושים תיריך, דליכא למימר דמתניתין איירא בקדשים קלים, דאפשר דבאמת לדידיה אפשר לפדות בקדשים קלים.

דף נא ע"ב

יח) גמ', בנו פדוי לכשיתן. מבואר בדברי רש"י בקידושין (ה). ד"ה שטר שאין, דאם כתב לאשה שטר שמתחייב לה מעות, הרי היא מקודשת. והקשה בחידושי הרשב"א (שם) מסוגיין, דהכותב לכהן שטר שמתחייב לתת לו חמשה סלעים, אין בנו פדוי אלא לכשיתן, אלמא דאפילו דבר תורה אינו פדוי בלי נתינת מעות, והיינו משום דהתחייבות לא חשיב שוה כסף לפדות

כמו שהוכיח הרא"ש הובא באות הקודמת. ואם כן מאי דאמרינן במתניתין דאינה נוטלת בראוי, היינו ראוי דירושה וכבעל חוב, אבל ממלוה ושאר ראוי נוטלת.

ג) **מתני'**, ולא היבם. מדברי רש"י ביבמות (כד): ד"ה בכור מבואר, וכפי שכתב שם בהגהות הגר"א, דסבר דהיבם נוטל חלק אחיו המת בנכסי אביו, אף שהאב מת לאחר מיתת האח, והוי ליה ראוי לגבי האח, מכל מקום דינו שקם תחת אחיו המת בנכסי אחיו. [ואינו יורש משום אחיו אלא שקם תחתיו ויורש את אביו]. אמנם דעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א (בחיודשים על יבמות שם), שאין נוטל חלק אחיו בנכסי האב אלא אם מת אביו לפני אחיו, דאי לאו הכי הוי ראוי, וכתב המגיד משנה דכן דעת הרמב"ם (פ"ג מנחלות ה"ז).

ד) **מתני'**, שם. כתב המגיד משנה (פ"ג מנחלות ה"ז), הובאו דבריו בתוס' יו"ט (כאן על המשנה), דמאי דאמרינן דאין היבם נוטל בשבח, היינו כשבא לירש חלק אחיו בנכסי אביו, דאינו נוטל אלא את חלק אחיו, אבל לא את השבח, שמתחלק בין האחים היורשים. אבל לענין ירושת נכסי אחיו המת, הוא נוטל את השבח, שהרי אין נכסי המת מתחלקים בין האחים, ופשיטא, דאם השביחו השבח שלו, דהוה כנכסיו שהשביחו.

ה) **גמ'**, ולו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש וכו'. כתב הלחם משנה (פ"ב מנחלות ה"ח), דאמנם פשטיה דקרא קאי אבן ולא אאב, אלא דסמכינן אמאי דכתיב לעיל מיניה "בכל אשר ימצא לך" דקאי אאב, ולכך שפיר דרשינן גם "לו משפט" לגבי האב. ולא סגי למדרש מכל אשר ימצא לו, כדאמרינן בבבא בתרא (ק"א:), דאפשר דאיירי בבחור שנשא אלמנה, דהיה לה כבר בנים. ויישב בכך דברי המגיד משנה, שהביא כמקור להאי דינא מקרא ד"כל אשר ימצא לו". [אמנם מרש"י ד"ה כי הוא, נראה, ד"לו" קאי אאב, משום דסמכינן אמאי דכתיב לעיל מיניה "כי הוא ראשית אוננו"].

ו) **גמ'**, ואינו נוטל בשבח דכתיב בכל אשר ימצא לו. כתב המצפה איתן, על פי התוס' בבא בתרא (קכו): ד"ה והלכתא, דמהאי קרא ליכא למילף לשבח הבא ממילא, אלא משום דכתיב נמי קרא ד"לתת לו פי שנים", ילפינן בבבא בתרא (קכד): דמתנה קרייה רחמנא, ולכך אין לו בה עד דאתי לידיה כמתנה, ומגלו קראי אהדדי.

ז) [רש"י ד"ה בכור קרייה רחמנא, בסוה"ד, וקאמר רחמנא דמצוה בגדול לייבם. לכאורה נראה דרש"י אתי לפרש, דמאי דכתיב בקרא "הבכור", לא נאמר דווקא בגוונא שהבכור מייבם. אלא כוונת התורה, שמצוה בגדול לייבם, אבל אם הוא איננו מייבם, כל אחד שייבם יקרא בכור].

ח) **גמ'**, יקום על שם אחיו המת אמר רחמנא והרי קם. פירש רבינו גרשום, דהכי קאמר, "יקום" היינו מי שעתיד לקום ליבום ועדיין לא קם, יש לו דין בכור, דלא שקיל משבח אלא כפשוטו. אבל כשקם, היינו מאחר שייבם נסתלק ממנו דין בכור וקאי במקום אחיו ושקיל פי שנים בשבח דבין ייבום לחלוקה. [ביאור כוונתו, דאחרי היבום לא חשיב שבא לזכות מדין ירושה, כבכור, אלא הוא עצמו עומד במקום אחיו, וכאילו הוא זוכה כעת בנכסים במקומו, וכל זה שייך בנכסים הנמצאים אבל לא בראוי].

ט) **רש"י ד"ה יקום על שם אחיו, בסוה"ד, ובשבח בין מיתת אביהם לייבום.** כתב הרש"ש, דמשמעות דבריו, דכל מה שהשביח בין מיתת האב לייבום אינו נוטל, וכן משמעות לשון הרמב"ם (פ"ג מנחלות ה"ז). ותמה על מה שכתב המגיד משנה (שם), דאיירינן בשבח שהשביח אחרי מיתת האח, דמשמע דמה שהשביח אחרי מיתת האב לפני מיתת אחיו, נוטל, כיון דאחיו היה צריך לירש אותו חלק.

י) **גמ'**, מה בכור אין לו קודם חלוקה. הקשה הרמב"ן (בהלכותיו דף סה:), דבבבא בתרא (קכו): מסיקה הגמ', והלכתא יש לבכור קודם חלוקה, וסותר לסוגיין. ותיירץ, דהתם בגוף הנכסים שהיו בעין בשעת מיתתו, אמרינן דהם של הבכור ויכול למכור ולתת, אבל סוגיין איירא לענין שבח דאין לו, ורק בשעת חלוקה מה שחלקו משביח הוי שלו, וכן כתב הרי"ף בבבא בתרא (נד). מדפי הרי"ף.

דאיכא למימר דתמורת מה שמטייע לו נותן לו את המתנות. אבל הכא, רבי טרפון ורבי חנינא בודאי לא נתכוונו להתעשר, אלא דהחזירו את הפדיון, וכיון שכן, מה איכפת לן דנמצא שבגין מעשיהם יפסידו שאר הכהנים, ומהיכי תיתי למימר דהאי גוונא נמי כלול ב"שחתם ברית הלוי".

כז) **גמ'**, ולא יראו פני ריקם מה להלן יורשים חייבים וכו'. כתב הרמב"ם (פ"א מחגיגה ה"י), המפריש עולת ראייתו ומת יורשין חייבין להביאה. ובכסף משנה (שם) הביא דבירושלמי חגיגה (פ"א סוף ה"א), אמרינן, שאם ירשו קרקע, אפילו לא הפריש האב את קרבנו, חייבים יורשים להביאו. והקשה, מדוע השמיט הרמב"ם להאי דינא. והלחם משנה (שם) הקשה על הרמב"ם מסוגיין, דכיון שכתב רש"י ד"ה מה עולת ראייה, דירושין חייבים בעולת ראייה משום דהויא עולת חובה, וגבי עולת חובה תנן בקינים (פ"ב משנה ה), האשה שהביאה חטאתה יביאו יורשין עולתה, והתם אף בלא הפרישה מחיים היורשים חייבים להביא עולתה, וכדאמרנן בקידושין (יג:), אם כן הכא גבי עולת ראייה נימא הכי, ואמאי כתב הרמב"ם דבעי הפרשה מחיים, ונשאר בצריך עיון.

כח) **גמ'**, מה להלן יורשים חייבים. כתב בחזון איש (אורח חיים סימן קכט לדף ו' אות ד), דמה שירושין מקדישין בשביל אביהן, היינו תוך ימי הרגל, דהא תנן בחגיגה (ט), עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו. ומה שירושין חייבים, היינו באופן שהאבא נראה ברגל, והתחייב להביא קרבן.

כח) **מתני'**, בראוי כבמוחזק. הקשה התוס' יו"ט, אמאי נקטה מתניתין לשון "כבמוחזק", הא סגי במאי דאמרינן דאין לבכור פי שנים בראוי. ובתפארת ישראל (אות עח) תירץ, דנקט לה לאשמועינן, דאפילו היה הראוי כמוחזק, כגון שהיה שטר חוב מקויים, דודאי ישולם, אפילו הכי אין לבכור פי שנים, דלא נידון כמוחזק ממש. [ולכאורה יש לבאר על פי דברי הגמ' להלן (נב:)] שלמדה מהסיפא, דאפילו בנכסי הסבא לא נוטל פי שנים. ופירש רש"י ד"ה נכסי דאבי אבא, שנראה כמוחזק, ולפי זה יש לפרש נמי לשון ד"כמוחזק" שברישא, שהנכסים ממש נראים ועומדים ליפול לחלקו, ואפילו הכי אינו נוטל בהן פי שנים].

כט) **רש"י ד"ה בנכסי האם, נכסי מלוג.** הקשה הרש"ש, כיון דאיירי בגרושה או באלמנה, (דאי לאו הכי הרי הבעל יורש הכל) ואם כן, אמאי נקט רש"י נכסי מלוג, הרי גם הכתובה בידה, והדין הוא דאין לבכור בו פי שנים, ונשאר בקושיא.

דף נב ע"א

א) **מתני'**, ולא האשה בכתובתה. כתב הרא"ש (פ"ח סימן יא), דבעל חוב נמי אינו גובה מן הראוי, והא דקתני אשה, היינו משום שבח, דבעל חוב גובה את השבח. ודייק כן מהא דהגמ' לא מקשה אראוי "מאי שנא" כדדייק אשבח, אמנם הביא דעת רבינו אפרים דפליג, והקשה עליו ממתניתין דבבא בתרא (דף קנז). עיין שם שהאריך.

ב) **מתני'**, שם. חידשו תוס' ד"ה ולא בראוי, דחלוק דין האשה מבכור, דבכור אינו נוטל פי שנים במלוה, שהיו חייבים לאביו דחשיב ראוי, אבל כתובת אשה גובה מלוה אף על פי שאינה נוטלת בראוי. וצריך ביאור אי מלוה הוי ראוי, איך נגבית בכתובת אשה. ובעלויות דרבינו יונה בבא בתרא (קכה:)] ביאר, דאשה נוטלת במלוה משום דכבר נשתעבד לאשה בחיי הבעל, משום שיעבודא דרבי נתן, מה שאין כן בבכור דאינו שיעבוד אלא עושה, וכן הבעל דאינו יורש אשתו בראוי, אינו גובה מלוה שהיו חייבים לאשתו, כיון דזכותו אינו מדין שיעבוד, דאין לו עליה מחיים כלום, ולכך לא שייך שיעבודא דרבי נתן. אמנם בקובץ שיעורים (בבא בתרא אות שצז) כתב, דתוס' דידן לא סברי לטעמא דשיעבודא דרבי נתן, ולדבריהם עדיין צריך ביאור. עוד כתב רבינו יונה לבאר, דהא דבעל חוב אינו נוטל בראוי, היינו ירושה שנפלה לאב, אבל מכל ראוי נוטל. והיינו טעמא, דבירושה הבנים הם עצמם יורשים ירושת אבי אביהם, ולפיכך אין בעל חוב יכול לגבות מהם, דאמרי מכח אבוהא דאבא קא יריתנא, ואין לך זכות לגבות ירושה זו. והוכיח דאשה דינה כבעל חוב,

הדרך היומית

מסכת בכורות דף נב - דף נג

י טבת - יא טבת התשע"ב

דף נב ע"ב

יא גמ', לאיתויי נכסי דאבי אבא. הקשה בשיטה מקובצת בבבא בתרא (קכה: ד"ה ויש להקשות), אמאי איצטריך טעמא דראוי, תיפוק ליה דמצו יורשים למימר אבי אבונא קיריתנא, ולכך אין לו לרשת בהם פי שנים. ותיריך, דאי לאו מדין ראוי, היינו אומרים שהבכור נוטל פי שנים בנכסי מורישי אביו, אף על פי שמתו לאחר מיתת אביו, שאין היורשין יכולים לומר אבי אבונא קיריתנא, ולעקור על פי כן הירושה דאביהם ראוי לירש, דודאי הבן קודם לבניו, ויורש בקבר כדי להוריש לבכור פי שנים.

יב רש"י ד"ה נכסי דאבי אבא, בתוה"ד, שהיה לו בנים בשעת מיתת אביהם, של אלו ומתו בניו. הקשה הצאן קדשים, מדוע דחק רש"י לפרש שהיו לו בנים ואחר כך מתו, הא הוי מצי לפרש שלא היו לו בנים בשעת מיתת אביהם, ובכל זאת הוי ראויים מספק, דשמא לא יהיה לו ורע והם ירשו, אבל אין זה ודאי ראוי, דשמא לאח אביהם יולדו בנים וכמו שכתב שפירש"ע מברטנורא, ונשאר בצריך עיון.

יג מתני', והמתנה דברי רבי מאיר. הקשה במרכבת המשנה (פי"א משמיטה ויובל הי"ט), היאך מצי רבי מאיר למסבר דמתנה אינה חוזרת ביובל, הרי קרא דיחזקאל (מו יז) צווח "וכי יתן מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו והיתה לו עד שנת הדרור". ותיריך המלבי"ם (ביחזקאל שם), דהתם איירי בנשיא, וחלוק דין הנשיא מדיני הדיוט, והטעם כדי שלא יקח הנשיא מנחלת העם, וכמו שכתוב בהמשך הפסוקים, ואם תועיל מתנתו לעולם, יש לחוש שיצטרך לקחת מאחות העם, כדי שיהיה לו מה להוריש לבניו. וראה מה שכתבנו באות הבאה.

יד מתני', וחכמים אומרים המתנה כמכר. הקשה בשו"ת יוסף אומץ (להחיד"א סימן סא), מקרא דיחזקאל (מו טז) "כי יתן הנשיא מתנה לאיש מבניו נחלתו היא לבניו תהיה אחותם היא בנחלה", ומשמע שהמתנה נשארת לבנו, ואם כן מוכח כרבי מאיר שהמתנה אינה חוזרת ביובל. ותיריך, דאפשר שיש לחלק, דבאופן שהאב נותן לבנו, רבנן נמי מודו דאינה חוזרת ביובל [דלא חשיב העברת רשות כי כך רצתה התורה שהנכסים ישארו בתוך רשות האב ובנו ממשיכו]. עוד כתב, דאפשר שכל הדינים הכתובים ביחזקאל שם, הם דינים מיוחדים לנשיא ואין ללמוד מהם, ועיין עוד באות הקודמת.

טו גמ', המתנה כמכר. כתב הרש"ש, דיש להסתפק אם יכול הנותן מתנה לגאול מתנתו בעל כרחו של המקבל קודם היובל. ובספר בכור דל העיר, מדברי הר"ש משאנץ על דרשת הספרי (פרשת ג פ"ה) "וגאל את ממכר אחיו", לרבות נותן מתנה, והר"ש שם ביאר, דתליא בהאי פלוגתא אם מתנה כמכר.

טז גמ', ירושת הבעל דאורייתא. כתב בקובץ שיעורים (כתובות אות ש) דמשמעות הגמ' (שם פד). דאי ירושה מדרבנן פשיטא דחוזרת ביובל. והקשה מאי פשיטותא, נימא דתיקון רבנן כעין דאורייתא דירושה אינה חוזרת ביובל. ורצה לבאר לפי מה שכתבו התוס' (שם נו: ד"ה קסבר, דכיון דירושת הבעל אינה מחמת קורבא, לא חשיבא יש לה עיקר בדאורייתא, ולפי זה אינה בתורת ירושה אלא הפקר בית דין גרידא, וחוזרת ביובל כמתנה. אמנם הקשה, מהא דמוכח בסוגיין, דאפילו לרבי מאיר דמתנה אינה חוזרת, מכל מקום אי ירושת הבעל דרבנן חוזרת, ומאי שנא הפקר בית דין ממתנה, ואף דלסוברין דאין כח לבית דין לתת אלא להפקיר, יש לחלק בין הפקר בית דין למתנה, מכל מקום הא רבי מאיר סבר דמכר דוקא והפקר אינו מכר. ובאבי עזרי (ערכין פ"ד ה"א) תירץ, דאי ירושת הבעל דרבנן, הוא מוכויות הבעל באשה ומקניני אישות, ועל כן חשיב כמכר. נולכאורה יש לומר, דכיון שרבנן תקנו ירושת הבעל תחת קבורתה כדאמרינן בכתובות (מו:), אם כן דמיא למכר. (ש.א.) (ש.א.ג.).

יז גמ', תשובו לרבות את המתנה. פירש רש"י ד"ה תשובו, דקרא יתירא הוא, דכבר נאמר (ויקרא כב י) "ושבתם איש אל אחותו". אבל רבינו גרשום פירש, דהדרשה, מוקאמר "תשובו" ולא "שובו".

יח תוס' ד"ה אמר, בתוה"ד, כיון שחלקו על פי נביאים ובאורים ותומים. דייק השמן רוקח, דמבואר דתוס' סברי שחלוקת היחידים נמי היתה על פי אורים ותומים. וכתב, דבשיטה מקובצת בבבא בתרא (קכא:): הביא דעת הראב"ד, דלא היה אורים ותומים בחלוקת היחידים אלא גורל.

יט רש"י ד"ה אין חזירין לבטלה, שיהא מאבד בכורתו אבל חזירין וחולקין. כתב הרמב"ם (פי"א משמיטה ויובל ה"כ), האחין שחלקו כלקוחות הן ומחזירין זה לזה חלקו ביובל ולא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה, וביאר בכסף משנה, דדעתו "דאין מחזירין לבטלה" היינו שאין מחזירין לבטל החלוקה לגמרי ולחזור ולחלוק כבתחילה, אלא החלוקה קיימת אלא שמחליפים של זה בשל זה, וכדבריו כתב נמי מהר"י קורקוס (שם). [וכן משמעות דברי הרמב"ם, שכתב בסו"ד "וכן הבכור והמייבם וכו' מחזיר ביובל חלק שנטל ונטל החלק שכנגד", הרי שעצם החלוקה נשארת]. ועיין שם שהקשו על פירוש רש"י, מהיכי תיסק אדעתין שיפסיד הבכור חלק הבכורה ביובל. ובספר המפתח ציינו שהברוך טעם (סוגיא דקנין פירות) עמד על דבריהם, אמאי קשיא להו על רש"י, הרי גם לפי הרמב"ם, בעינן לפרש דעת רבי אלעזר דמתניתין דחזור ביובל לבטלה, דסבר שמפסיד חלק בכורתו, כיון דהוי כמתנה, ומתנה חוזרת ביובל]. ועיין מה שכתב עוד בחידושי הגר"ח סטנסייל (על מסכת תמורה בענין מחיר כלב) בביאור דברי הרמב"ם.

כ גמ', המוכר קברו וכו' ובית הספרו באים בני משפחה וכו'. הקשה הרמב"ן בתורת האדם (עניין קבורה), הא מסקינן בסנהדרין (מו). דהיכא דלא בעי הספידיא לא מספדינן ליה, דיקרא דשכבא הוא, ואם כן מדוע אם מכר בית הספרו בני משפחה באים ולוקחים. ותיריך, דהתם איירי בדאמר בשעת מיתה לא תספידוהו, אבל הכא זוויה אנסוהו ואיכא פגם משפחה, וכעין מה שכתבו תוס' כאן בד"ה באין, לענין קבורה. עוד תירץ, דהתם באמר לא תספידוהו, היינו שמחל נאי דאית ליה לעצמו, אבל כאן מכר מקום הספרו, ויורשיו ובני משפחתו נפסדין דאיכא פגם שלהם, ובדאי שלא יכול למחול על כבודם. והב"ח (יורה דעה סימן רצו) כתב ליישב, דדוקא לענין האומר דלא בעי הספידיא שמעינן ליה, דאמר רבי נתן בסנהדרין (מו). סימן יפה הוא למת שנפרעים ממנו לאחר מיתה, ואין כח לחכמים לתקן למנוע כפרתו משום פגם משפחה.

כא גמ', ומשום פגם משפחה אמור רבנן לשקול דמי וליהדר. הקשו התוס' בכתובות (פד). ד"ה משום, אי משום פגם משפחה, מאי איריא ביובל, יחזיר לבני משפחה מיד. ותירצו, דצריך לומר שאין פגם משפחה עד היובל, אבל כשמגיע היובל, וכל השדות חוזרות, ואותה שדה אינה חוזרת, ניכר שהם קבורים בשל אחרים, ויש פגם משפחה.

פרק מעשר בהמה

דף נג ע"א

א מתני', מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ וכו'. הקשה הרמב"ן בהלכותיו (דף נ. מדפי הרמב"ן), אמאי לא תני גבי בכור בהמה טהורה דנוהג בארץ ובחוצה לארץ, כדקתני גבי מעשר. ותיריך, דבמעשר אצטריך, דלא נימא דדינו כמעשר דגן שנוהג רק בארץ. עוד תירץ, כיון דכל דינו דמעשר הוא דקרב שלמים, הוה אמינא דבזמן דאין בית אין מעשר נוהג, אבל בכור בפטר רחם תלי רחמנא, וחובת הגוף הוא וממתנות כהונה, ופשיטא שנוהג בכל מקום.

ב תוס' ד"ה מעשה בהמה וכו', בתוה"ד, והכא תנא מעשר אגב בכור וכו'. כתב התוספות חרשים, דיש לומר דהתנא נקט דיני מעשר בהדי בכור, משום דכמה דינים הנאמרים בתורה לגבי בכור, שדינן להו אמעשר, כדאיתא להלן (נו). ואיצטריך למתני להלכות מעשר, שלא נטעה להשוות דינים אלו אבכור.

ג תוס' ד"ה נוהג וכו', בסוה"ד, אבל הכא לצורך הוא. ביאר הצאן קדשים, דאשמועינן בזה, דמתניתין כרבי עקיבא כדאוקמינן בגמ', דמודה רבי עקיבא

כתב, דאפשר דבלידה תליא מילתא, וגם היכן עישרן, ועל כן אם נולדו בארץ ועישרן בחוץ לארץ נראה דלא יעלה.

(ו) **גמ'**, דיקא נמי דקא נסיב לה תלמודא והבאתם וכו'. ביאר המים קדושים, שהדיוק הוא, מהא דלקמן (בעמוד ב) הקישה הגמ' מעשר דגן למעשר בהמה מ"עשר תעשר", ומהא דרבי עקיבא לא הביא אותה דרשה, אלא נקט הפסוק של "והבאתם", על כרחין משום שרצה ללמוד רק לענין הבאה, ולא לענין הקדש. והקשה, שעל כל פנים נילף מההיקש ד"עשר תעשר" נמי לענין הקדש. ותירץ, דאם כן היקישא ד"והבאתם" למה לי, אלא על כרחין שהלימוד הוא רק לענין הבאה.

(יא) **רש"י ד"ה במומו, בתוה"ד**, מעשר בהמה בין תם בין בעל מום דבעלים הוא וכו'. כן דעת הרמב"ם (פ"ו מבכורות ה"ד), אבל הריטב"א הובא בשיטה מקובצת (בבא מציעא ו:), וכן כתב בחידושי הריטב"א (שבת נד:), שהמעכב מעשר בהמה כגזול שבט הכהונה, דהיינו דסבר דניתן לכהן, והגר"י פערלא (על ספר המצוות לרס"ג עשה פו) הוכיח דכן דעת הרס"ג, עיין שם שהאריך.

(יב) **גמ'**, משום תקלה. כתב החזון איש (בכורות סימן כז אות ב), דבזמן המקדש היו מעשרין אף בחוץ לארץ, ואפילו אליבא דרבי עקיבא, דמעשר חוץ לארץ לא קרב אלא נאכל במומו לבעלים, מכל מקום בתי הדין הראשונים שהיו בזמן המקדש לא חשו לבטל מעשר חוץ לארץ מפני תקלה, ורק בית דין שאחריהם חששו. עוד כתב, דיש לומר, שבזמן שנהגו מעשר בהמה בארץ לא רצו חכמים לחלק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ, שלא יאמרו שאין מעשר בהמה בחוץ לארץ, וגם אם עישר יחשבו שהוא חולין, אבל בזמן הזה לא אתי למטעי כל כך, שהרי אנשים יודעים שיש מצוה של מעשר בהמה, ואם יעשר ידעו שהוא קדוש.

(יג) **רש"י ד"ה משום תקלה, בסוה"ד**, ואתי ביה לידי תקלה דגיזה ועבודה או שוחטו בלא מום. כתב השי למורא, שבמעריכין ומחרימין אי אפשר לפרש כן, דאין חשש גיזה ועבודה, ועל כרחין בעי טעם אחר, עוד העיר שבברייתא מוזכר נמי פירות כסות וכלים, וגבייהו וודאי לא שייך הטעם שכתב רש"י. וציין למה שכתב רש"י בעבודה זרה (יג). ד"ה ואין מחרימין, דהתקלה היא דמיתהני מהקדש ובה לידי מעילה, והאי טעמא סגי לכל.

(יד) **תוס' ד"ה אלא משום תקלה, בתוה"ד**, והקשה ר"ת וכו'. הקשה השמן רוקח, למה לא הקשו ממתניתין דמבואר שנהג נמי שלא בפני הבית. ותירץ, על פי מה שכתבו תוס' לקמן (סא). ד"ה מעשר וכו', דאף דמסקינן הכא שאסור לעשר משום תקלה, מכל מקום אם עישר בדיעבד חל, ואם כן אתי שפיר, דיש לומר דמתניתין איירא בדיעבד, ולכך הקשו על רבי אלעזר בן עזריה שהיה מעשר אף לכתחילה.

(טו) **שם, בסוה"ד**, ושמא לא בטלו מעשר בהמה כל כך סמוך לחורבן. ואפשר לבאר בטעמא דמילתא, דמיד אחרי החורבן לא היה לבם פנוי לתקנה זו, משום דהיו טרודים מחמת החורבן, (ש.א.ג.). ועוד יש לומר, דכיוון שחיו עוד דור המקדש לא היו באים לידי תקלה. ועוד, דסברו שאין צורך בתקנה כי חשבו שיזכו לבנותו מיד, וכעין מה שכתב רש"י בתענית (יז). ד"ה רבי, שתקנתו קלקלתו, דכמה שנים שלא חזרה בירה, ולשמא יבנה לא חיישינן.

דף נג ע"ב

(טז) **גמ'**, אפשר כדרב יהודה. הקשה הצאן קדשים, דאכתי תקשה שיתקנו חכמים דליעביד כדרב יהודה, להטיל מום קודם שיצא לאויר העולם, כדי שלא יבא לידי תקלה. ותירץ, דמעיקרא קושית הגמ' היתה דליקניניהו לאודנייהו, ואם לא עשה כן ניקנסיה, וכמו מקדיש קדשים. ומשני, שיש עדיפות לעשות כרב יהודה, וכמו שפירש רש"י, אם כן תו אין לקונסו על מה שלא הקנה לעכו"ם כיון דעדיפא על ידי עשיית מום. ומכל מקום, גם אם לא הטיל מום כדרב יהודה אי אפשר לקונסו, כיון שלא בקיאים בכך. ובמים קדושים תירץ, על פי הגמ' לעיל (ג): דמשמע שיש שאינם בקיאים להקנות קנין גמור, ולכן לא תקנו איך לעשות את הקנין כיון דאפשר לעשות כדרבי יהודה, ובעשיית מום כולי עלמא בקיאים ולא צריך לתקן, דבלאו הכי יעשו

דמעשר נוהג בחוץ לארץ ליקדש, וכעין זה כתב לבאר התוס' יו"ט, דאי מתניתין אתי כרבי עקיבא, היינו מאי דאתי תנא לאשמועינן, ואי מתניתין דלא כרבי עקיבא, אתי תנא לאשמועינן היא גופא דנוהג מעשר בהמה בחוץ לארץ.

(ד) **רש"י ד"ה חדרש**, שנולדו לאחר אלול. כתב הליקוטי הלכות, דהרמב"ם (פ"ז מבכורות ה"ו) פסק כרבי אליעזר ורבי שמעון, דראש השנה למעשר בהמה הוא באחד בתשרי, אמנם כתב בשם יש מרבוותא דסתמו לדינא כרבי מאיר, דסבר דא' באלול הוא ראש השנה למעשר בהמה, ושם בעין משפט ציין לרש"י כאן, ולסמ"ג (עשין רב), שהרי רש"י כאן פירש שתמא דמתניתין אליבא דרבי מאיר, והיינו משום דסבירא ליה דכן הלכתא.

(ה) **מתני', כבשים ועזים שהן כלאים זה בזה**. הקשה בשי למורא, על דעת הרמב"ם (פ"ט מכלאים הלכה ז-ח), שבהמה טהורה בבהמה טהורה אין כלאים מן התורה, הא במתניתין מבואר דהוה כלאים. ותירץ, דאפשר לפרש דדוקא לענין הנהגה לא הוה כלאים, אבל בהרבעה גם הרמב"ם סובר דהוה כלאים דאורייתא, אף בשני מינים טהורים. אולם יעוין בגינת וורדים (סימן נט) להפמ"ג, שכתב דיש שמקילים גם בהרבעה, ואם כן קשה ממתניתין. ובבכור דל יישב, שאיסור הכלאים שנאמר כאן אינו ענין לשאר דיני כלאים אלא לדין פסול לקרבן שנלמד מ"כשב או עז", דנוהג בכבשים ועזים, אבל לא בישן וחדש.

(ו) **מתני', תלמוד לומר וצאן משמע כל צאן אחד**. בשיטה מקובצת (אות א) גריס, "תלמוד לומר וצאן כל", וכן ביאר ברבינו גרשום (נדפס להלן עמוד ב), ד"כל" דכתיב אמעשר בקר, שדי א"וצאן" דליהוי משמע כל צאן אחד, וממילא ידעינן דכיון דכבשים ועזים איקרו צאן, דכולהו חשיבי מין אחד לענין מעשר.

(ז) **גמ', לימא מתניתין דלא כרבי עקיבא**. כתב היר דוד, דאף דמצינו סתם מתניתין דלא כרבי עקיבא, דתנן בתמורה (כא). דהבכור והמעשר שבאו מחוץ לארץ יקרבו, והיינו דלא כרבי עקיבא, מכל מקום נסתפקה הגמ' אי גם מתניתין דידן דלא כרבי עקיבא.

(ח) **תוס' ד"ה רבי עקיבא, בתוה"ד**, דבכור הבא מחוצה לארץ אינו קרב. הרמב"ם (פ"ו מבכורות ה"ב) פסק דמעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ. והקשה הלחם משנה (שם פ"א ה"ה), אם כן מדוע לגבי בכור בחוץ לארץ פסק כרבי עקיבא דאין מביאין בכורות מחוצה לארץ לארץ. ועיין שם שהאריך. והמהר"י קורקוס (שם פ"ו ה"ב) כתב, דנראה שדין אחד לשניהם, וצריך לומר דבכור דנוהג בארץ ובחוץ לארץ כמו במעשר, אלא דלא מעלים אותו וכדברי רבי עקיבא, ולגבי מעשר סתם משום דסמך אמה שכתב בבכור.

(ט) **גמ', וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה מעשר בהמה**. כתב המנחת חינוך (מצוה שט), דיש להסתפק לשיטת רבי עקיבא מה נחשב בהמת חוץ לארץ, האם הלידה קובעת, דהיינו דבהמות הנודלים בחוץ לארץ אין מקריבין, או אפשר דתלוי היכן עישר, אם בחוץ לארץ אזי אינן קדשים ליקרב, אבל אם העלה בהמות מחוץ לארץ, ועישרן בארץ, דינן כמעשר לכל דבר. ומסיק, דנראה דלא אזלינן לא בתר הלידה ולא בתר מעשר, כיון דעיקר טעמא דרבי עקיבא דמקיש מעשר בהמה למעשר דגן, וגבי מעשר דגן אין הדבר תלוי אלא במקום שנקבע למעשר, כמבואר ברמב"ם (פ"א מתרומות הכ"ב), וגם מעשר בהמה תלוי בזמן החיוב, דאם נולדו בחוץ לארץ וגם עברו שמונה ימים בחוץ לארץ, נמצא דהקביעות למעשר היתה בפטור, וגם אם יעלה אותם ויעשרם בארץ ישראל לא נתחייבו. אבל אם נמלאו השמונה ימים אחר שהעלם לארץ ישראל, חייבים גם אם אחר כך יצאו שוב לחוץ לארץ. ונלכאורה צריך עיון, הרי בהמה שהגיעה לשמונת ימים עדיין אינה חייבת במעשר, דהרי אין לו עדיין עשר בהמות, ואם כן היה צריך להתקיים נמי האי תנאה במקום החיוב. ונראה לבאר, דבגמ' להלן (עמוד ב), מבואר דכל בהמה יש לה זיקה למעשר בהמה, דהיינו שחל עליה חובה ליעשר כשיהיו לו עשר בהמות, אמנם חובה זו אינה חלה אי הוי מחוסר זמן, שהרי אינו ראוי להקרבה. (ש.א.ג.). אמנם החזון איש (בכורות סימן כז אות ב)

טריפה, וכדאמרין לעיל (ג.) גבי בכור, ועיין שם שהאריך.

כג) גמ', מאי היא דתנן וכו'. ופירש רש"י ד"ה מקדושה לקדושה, דאיירינן בקדושת מזבח על קדושת בדק הבית. והקשה המים קדושים, מאי מקשה, דלמא הך מתניתין לאו אליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים, וביותר הקשה, הא הך מתניתין איירא בקדשי בדק הבית, ומהיכי תיתי שתחול קדושת מזבח על קדושת בדק הבית הרי אינו שלו, וכל מאי דאמרין דאפשר דחלה קדושה על קדושה, היינו בקדשים קלים אליבא דרבי יוסי הגלילי. ועיין שם שנדחק בביאור הגמ'. אמנם ברבינו גרשום פירש, דקדושה חמורה היינו עולה, וקדושה קלה היינו שלמים. ונלפי זה לכאורה אתי שפיר דלרבי יוסי הגלילי כיון דשלמים ממנו הוי, יוכל להחיל עליהם קדושת עולה, וצריך לומר דהגמ' סברה דמתניתין דתמורה קאי נמי אליביה. (א.ג.) (ח.ו.).

כד) גמ', אבל הכא דכל בהמה למעשר קיימא. לכאורה מוכח מכאן דחובה להכניס את הבהמות ולעשרן, דאי לאו הכי, איך שייך לומר דכל בהמה למעשר קיימא, הרי הדבר תלוי ברצונו (ח.ו.). ועיין מה שכתבנו להלן באות הבאה **ובדף (נז):** אות יב-יג. ואולי יש לומר, דהיינו דווקא לפי ההוה אמינא, אבל למסקנא, הטעם דלא חייל מעשר אקדשים, משום דהוי רשות].

כה) גמ', למאי נפקא מינה. הקשה בשי למורא, דיש נפקא מינה פשוטה, בגוונא שישאל על השלמים, דאכתי תשאר קדושת מעשר. ובתורת זרעים (תרומות א ג) ביאר, דהסלקא דעתין דמעשר חל אשלמים, לא היה שתהיה קדושת קרבן מעשר אלא דין איסורא דמעשר וכמו שכתב שם לייסד, דתרי דיני אית ביה במעשר בהמה [ועיין להלן אות כז], ולכך מקשינן למאי נפקא מינה, הרי יש כבר איסורים מכח קדושת קרבן שלמים, ומשני לענין לא ימכר ולא יגאל. אמנם בסוף דבריו כתב דמרש"י ד"ה ולמאי נפקא מינה, משמע דאיירינן לגבי קדושת מעשר, ועיין להלן דף (נד:). אות יח, מה שכתבנו לבאר על פי התורת זרעים.

כו) גמ', תלמוד לומר עשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר. כתב החזון איש (בכורות כו ג), דמהא דהוקש למעשר דגן מוכח דמעשר בהמה הוא חובה, ולא רק רשות, וכל אימת שיש לו עשר בהמות חייב להכניסם ולעשר. ועיין להלן דף (נז:). מה שכתבנו באות יב-יג.

כז) גמ', מה מעשר דגן מחדש על הישן לא אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא. כתב הרמב"ם (פ"ז מבכורות ה"ה), ויראה לי שאם עישר בהמה משנה על שנה הרי זו מעשר מפני חומרת הקדשים, שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה בפירושו שיהיה שנה שנה. והלחם משנה (שם) תמה, הא בסוגיין ילפינן לה מהיקש, וחשיב כאילו כתוב בפירושו. ותירץ, דהרמב"ם חשיב לה כאינו כתוב במפורש, כיון שכנגד ההיקש, יש את הקל וחומר המבואר בסוגיין, מכבשים ועיזים, דהיה מקום לומר דגם חדש וישן יעשרו מזה על זה, ועל כן לא חשיב ההיקש דרשה מפורשת ובדיעבד המעשר חל. ובתורת זרעים (פ"א מתרומות מ"ג) ביאר דברי הרמב"ם, על פי מה שייסד שם, דבעיקר חלות "מעשר בהמה" איכא תרי דיני, א. דין הפרשת מעשר כמעשר דגן, ב. דין הקדש קרבן כשאר הקרבנות. וסבר הרמב"ם, דמאי דמקשינן מעשר בהמה למעשר דגן לענין חדש וישן, אינו אלא לענין דין הפרשת מעשר, אבל לא לענין דין הקדש קרבן, הלכך אם עבר ועישר מה שחל עליו דין הקדש קרבן דבמעשר בהמה, מפני חומרת הקדשים, פירוש, מדין הקדש קרבן שיש במעשר בהמה. ועיין מה שכתבנו להלן (נד:). אות יז, בשם החזון איש לבאר כוונת הרמב"ם במה שכתב "מפני חומרת הקדשים".

כח) [רש"י ד"ה וצאן, דמשמע כל צאן וכו'. לכאורה מה שכתב רש"י דילפינן ממשמעות "צאן", היינו אי ילפינן לענין "כבשים ועיזים", אבל מאי דבעי למדרש בגמ' "ישן וחדש", היינו מרבוץ ד"צאן", וכמו שכתב רבינו גרשום, דכיון דהיה אפשר לכתוב "בהמה" כמבואר להלן (נד:), והתורה כתבה "צאן", ילפינן דחדש וישן מתעשרין מזה על זה. ועיין מה שכתבנו במתניתין בביאור הילפותא ד"כל צאן אחד".

כט) [רש"י ד"ה תן חלב לזה וחלב לזה, בתוה"ד, כדכתיב בהרימכם את חלבו ממנו וכו'. לכאורה ביאור דבריו, דכיון דבעינן למילף דין חלב נמי על מעשר,

מום שהוא ודאי מום גמור. ובשי למורא תירץ, דכיון שיש תחבולות או במום או בקנין, שוב אין צורך לעשות תקנה, דכל אחד יעשה באופן שנראה לו יותר טוב.

יז) גמ', מי ידע הי נפיק. הקשה באחיעזר (חלק ב סוף סימן מח), אכתי תקשה אמאי בטלו מעשר בהמה בזמן הזה משום תקלה, הא יכול להטיל מום על ידי גוי. ותירץ, דמוכח מכאן כמו שכתב הראב"ד הביאו הרא"ש בבבא מציעא (פרק ז סימן ו), דאסור להטיל מום בקדשים גם על ידי גוי, ולא רק באופן שמטיל בעצמו.

יח) גמ', וכי תימא דמפיק ליה בריש עשרה לא יבקר בין טוב לרע אמר רחמנא. הקשה הגר"י פערלא (ספר המצוות להר"ס"ג סוף עשה פו), דלמה לי קרא דלא יבקר להכי, תיפוק ליה דבכהאי גוונא לאו מעשר הוא כלל, כדאמרין לקמן (נח:). דילפינן מדכתיב "כל אשר יעבור תחת השבט" ולא שיעבירוהו. ותירץ, דאפשר לומר דפסוק ד"לא יבקר" אתי בגוונא שלא הוציא את הבעל מום בידיים, אלא שעכבו שלא יצא עד שיצאו כל התשעה, ולאחר מיכן ממילא יצא הוא בתור עשירי מעצמו, דלא נלמד מדין ד"לא שיעבירוהו".

יט) גמ', וכי תימא אפשר דשדי ביה מומא ככולי עדריה וכו'. הקשה השי למורא, הרי אפשר לתקן דישתתף עם הישראל, ונפטר ממעשר כדאיתא לקמן (נד:). ועוד שיכול למכור הבהמה לאחר ויקנה ממנו טוב, ויהיה פטור ממעשר מדין לקוח. [אמנם בהאי גוונא יש לדון לפי מה שכתב תוס' בבבא מציעא (פח). ד"ה תבואה, דכהאי גוונא אין פטור לקוח במעשר דגן, אם במעשר בהמה נמי הדין כן, ועיין מה שכתבנו להלן (נו). אות יז]. ותירץ, דודאי שיש תחבולות ליפטר ממעשר בהמה, אלא דקושיה הגמ', דעדיף לעשות תקנה באופן שינהג מעשר, אלא שיעשה בו מום, ובכך לא תתבטל מצות מעשר לגמרי. ולכאורה עדיין צריך עיון, למה ביטלו שלא יעשרו, ובכך תשתכח מצות מעשר בהמה, הא עדיף לתקן שיעשו שותפות, ובכך ידעו המצודה].

כ) גמ', מהרה יבנה בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה. הקשה הגבורת ארי (יומא טו.), דאכתי תקשה אמאי חכמים בטלו לגמרי למעשר בהמה בזמן הזה, אף בגוונא שכל העדר אינו ראוי להקרבה, כגון שהם בעלי מומין או שיש להם פטול אחר, כיון דליכא למיחש בהו לתקלה, למה לא יעשר, והרי בעלי מומין חייבין במעשר כדאיתא להלן (נו). ותירץ, דכיון דמעשר הוא דבר שכיח ומסור לכל, חכמים השוו מדותיהם ובטלוהו לגמרי שלא תחלק, כיון שיש עמי הארץ שאינם בקיאים בהלכות ולא ידעו לחלק מתי מפרישים ומתי לא.

כא) [גמ', שם. עיין באות הקודמת, ואף דבעינן לעשות תקנה למעשר. לכאורה יש לומר, דכיון דבכל יום מצווים "לצפות לישועה", הטלת מום אינו רק חסרון לכשיבנה המקדש, אלא עכשיו נמי הווי סתירה ל"צפיה לישועה", דעושה פעולה מעשית שאינה מביאה בחשבון צורכי הקרבנות. ולפי זה מובנת ההוה אמינא דגמ' גבי בכור דבעינן בהמה להקרבה, דכיון שעושה מום בבכור שדינו ליקרב, מגלה דעתו שאינו מצפה לישועה. ומשני, דכיון שאפשר להקריב בהמות אחרות, ויש טעם למעשהו דלא ליתי לידי תקלה, לא חשיב אינו מצפה במה שמטיל מום].

כב) גמ', בקדשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי וכו'. הקשה החלקת יואב (קבא דקשייתא קושיא מד), כיון דגם בקדשים קלים דין האימורים ליקרב לגבוה, נמצא שיש לו שותפות בהמה עם הגבוה, וכמו שכתב בשיטה מקובצת בבבא קמא (דף עו.) דאימורים אינם של הבעלים, ואם כן תיפוק ליה דמהאי טעמא לא שייך לחייב קדשים קלים במעשר גם אליבא דרבי יוסי הגלילי, כיון דשותפות פטורה מן המעשר כדתנן להלן (נו:). ואכן במלבושי יו"ט (חלק ב, חושן משפט סימן א) הוכיח מכאן, דלרבי יוסי הגלילי גם אימוריה של בהמת קדשים קלים חשיבי כממון הבעלים. אבל הביא, דרא"מ הורוויץ פליג עליה, וסבר דהאימורים הוו ממון גבוה, אלא דלא שייך כאן לפטור מדין שותפות דבעינן דבר שעושה בו מום, או דבר שעושה אותו

אחד בין הגפנים. ויעוין שם שהביא מי שהקשה על הרמב"ם מסוגיין, דאי לר' יאשיה נמי יש איסור אלא דאין מלקות, אם כן שפיר איתא לקל וחומר גם לר' יאשיה מהא דאסור. ותירץ, ששיטת הרמב"ם שלר' יאשיה בורעים נמי צריך שלשה מינים, ואם כן קושיית הגמ' מודגן ודגן, דאם לא יהיו שלשה מינים ליכא נמי איסורא.

ח גמ', הני דרבנן נינהו. פירש רש"י ד"ה הני, דמדאורייתא אינו חייב אלא דגן תירוש ויצהר, וכן הוכיחו תוס' בד"ה ושני מינין מכמה מקומות. אמנם הרמב"ם (פ"ב מתרומות ה"א) כתב, כל אוכל אדם הנשמר וכו' חייב בתרומה. ומשמע דלדידיה כל הפירות הנשמרים חייבים מן התורה. והקשו **המשנה למלך** (שם) **והחק נתן** (כאן), דהכא אמרינן דכל שאר המינין הם דרבנן, ואי שאר פירות האילן הם דאורייתא, מנלן שלא יתעשרו מזה על זה, הא ליכא למלף בקל וחומר מתירוש ויצהר כיון דאינם כלאים זה בזה. ויעוין **באור שמח** (שם) שכתב והרבה טרחתי על השמועה דמעשר בהמה ליישבה לדעת רבינו ולא עלה בידו. **וברדב"ז** (שם ה"ו) הביא מקורות לכאן ולכאן והסיק דנראה שהוא מחלוקת אמוראים, וסוגיות מתחלפות. **ועיין בחזון איש** (כלאים א יד) שרצה ליישב, וסיים דלשון הגמ' לא משמע כן, ונשאר בצריך עיון.

ט תוס' ד"ה ושני מינין, בתוה"ד, והא דאמר בסוף הערל דעיגול אינו עולה. העיר **בהגהות ר' ברוך פרנקל**, דהתם **ביבמות** (פא). איתא להדיא דעולה, אלא דכוונת תוס', דמבואר שם, דהא דעולה עיגול בעיגולים היינו בתרומה בזמן הזה דרבנן, אבל אי הוה דאורייתא לא היה עולה, אף דתרומת תאנים אינה אלא מדרבנן, ולכך כתבו התוס' דהתם עשו רבנן דברייהם כעין דאורייתא, וכך מבואר להדיא **בתוס' זבחים** (עג). **ד"ה רבי מאיר.**

י בא"ד, והא דתנן במסכת פרה וכו'. כתבו **התוס' זבחים** (עב). **ד"ה רבי מאיר**, דאפשר לומר דאיירי בתרומת ביכורים, וכן תירץ **הר"ש בפרה** (שם). **והתפארת ישראל** בפרה (שם בבוועז אות יא) הקשה על מה שתירצו הראשונים, למה ליה לתנא לדחוקיה אנפשיה למנקט דבילה, ונצטרך לאוקמה באוקימתא דחיקא, הא טפי הוי ליה למנקט כפשוטו בתרומה דאורייתא, כגון שנפלה פרוסת לחם תרומה לתוך המי פרה, ולכך כתב, דמוכח מכאן כמו שכתב **הרמב"ם** (פ"ב מתרומות ה"א), הובא באות ח דתרומת שאר המינים הוי דאורייתא.

יא בא"ד, דאמר האוכלה במיתה לאו דוקא אלא חומר דרבנן. כתב **היעב"ץ**, דיש לומר דכוונת המשנה דחייב מיתה ממש, כיון שכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה כדאיתא **בברכות** (ד:). ועוד, דחמורים דברי סופרים יותר מיינה של תורה.

יב תוס' ד"ה אלא מעתה, ואם תאמר הא אתא וכו'. כתב **המראה כהן**, דצריך להגיה הא **איכא למילף**.

יג בא"ד, כיון דרבי רחמנא צאן. **החק נתן**, ביאר לפי דברי התוס' דמה שתירצה הגמ', "וצאן משמע כל צאן אחד", היינו דכיון דכתיב "וצאן" דמשמע כל צאן אחד, לא אמרינן דהעשירי אתי לחלק בין כבשים ועיזים, כיון דאיכא למימר ד"העשירי" אתי לחלק בין בקר וצאן.

דף נד ע"ב

יד רש"י ד"ה אמר העשירי, דסמך עשירי וכו'. אבל **רבינו גרשום** פירש, דדרשינן מהא דכתיב עשירי תרי זמני, והוי ייתור לדרשה זו, ועיין מה שכתבנו באות הבאה.

טו גמ', אי הכי כבשים ועיזים נמי. לכאורה נראה **מרש"י ד"ה כבשים ועיזים** דמפרש, דמאחר דאמרינן ד"עשירי" קאי א"צאן", אם כן דמי למאי דדרשינן **לעיל** (נג): לענין "חלב", ואיכא נמי למילף דלא נעשר מכבשים על עיזים מכא קל וחומר, כדילפינן לגבי דגן. אמנם **תוס' לעיל** (עמוד א') ד"ה **אלא מעתה**, למדו, שהגמ' כבר ידעה דרשה ד"צאן אחד", ופירשו באופן אחר, דאי ילפינן מעשירי שהוא **ריבוי**, יש לומר גם "העשירי" לענין כבשים ועיזים. (אבל רש"י לא כתב כן, דסבירא ליה דעדיין לא ידעינן להאי דרשה

שפיר ילפינן לה מהאי קרא דמיירי לענין תרומת מעשר, דשם מעשר חד הוא. (ש.א.ג.)).

דף נד ע"א

א [רש"י ד"ה תירוש ודגן, דלא כתיב בתרווייהו אלא חד חלב. לכאורה יש לומר דלפירוש רש"י אתי נמי שפיר הא דלא מקשינן בגמ' "יצהר ודגן" מנלן, דכיון שלא כתיב בתרווייהו חד "חלב" אין סיבה לומר שיוכלו לעשר מזה על זה, והוו כמו "יצהר ותירוש".

ב גמ', קל וחומר ומה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה. לכאורה צריך ביאור, היאך בעי לומר ד"תירוש ויצהר" קלים, דהיינו דחשיבי מין דומה משום דלית בהוא דין כלאים, ו"דגן ודגן" חמירי משום דחשיבי מינים שאינם דומין, הא וודאי דדגן ודגן דומים יותר, והא דלית בתירוש ויצהר כלאים, היינו משום דהוו מין אילן. ויש לומר, דהקל וחומר לא אתי לקבוע מה נחשב מין אחד, ומה חשיב שתי מינים, אלא דבעצם מה שיש בדגן ודגן כלאים, חזינן שהם מינים נפרדים, ומשום הכי לענין מעשר חשיבי מין על שאינו מינו].

ג גמ', ומה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה. הקשה **הראשית ביכורים**, הרי משנה מפורשת **בכלאים** (פ"א משנה ד) דשני מיני אילנות כלאים זה בזה. ותירץ על פי **הירושלמי** (פ"א דפאה), שחילק בין הרכבה לזריעה, ועל פי אותו ירושלמי ביאר **הכסף משנה** מה שכתב **הרמב"ם** (פ"א מכלאים ה"ו) שאין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד. אולם העיר הראשית ביכורים שלשון **רש"י ד"ה דגן ודגן** שפירש "גפנים ויתים" אינן כלאים, קצת קשה דהיה צריך לומר "זרעוני" גפנים עם זרעוני יתים.

ד [רש"י ד"ה דגן ודגן, בתוה"ד, דגן ודגן כלאי זרעים מדרבנן דגן ותירוש כלאי כרם מדאורייתא. וכתבו **התוס' ד"ה דגן ודגן.** דנראה שנפל טעות סופר בדבריו דאדרבה מסוגיין מוכח דהוי דאורייתא, (ועיין באות הבאה) ועוד, מדוע ביאר זאת רש"י כאן. אמנם לדברי **המגניני שלמה** שהבאנו באות הבאה, לכאורה נראה לבאר, דרש"י אתי להקדים ולבאר דעת רבי יאשיה, אמאי בעי ב"כלאי הכרם" תרי זרעים בהדי כרם, הרי כבר במה שיש שני זרעים יחד הוי כלאים, ולכך ביאר דלרבי יאשיה כלאי זרעים הוו דרבנן, ורק כלאי הכרם נאסרו מדאורייתא. (ש.א.ג.). ולרש"י אתי נמי שפיר המשך דברי הגמ', דילפינן לרבי יאשיה דגן ודגן שהם כלאים על ידי דבר אחר, ונדחקו התוס' הרי דגן ודגן הוו כלאים זה בזה גם לרבי יאשיה, ולכך כתבו לבאר דהגמ' נקטה להאו לישנא משום תירוש ודגן, אמנם **רש"י** שפיר טפי. (א.ל.))

ה תוס' ד"ה דגן ודגן וכו', בתוה"ד, דומה שטעות סופר הוא וכו'. אולם **הרש"ש** ציין **לרש"י שבת** (פד:): **ד"ה ואחת באמצע**, דהתם נמי כתב שהוא דרבנן, ואם כן מסתבר דאינו טעות סופר. **ובמשנה למלך** (פ"א מכלאים ה"א) נשאר בצריך עיון אמה שכתב **רש"י בקידושין** (לט). **ד"ה והא אנן תנן**, דכלאי זרעים הוי דאורייתא, ואם כן סתרו דבריו למה שכתב בסוגיין ובשבת. **ובמגניני שלמה** (שבת פד:): ביאר, דמה שכתב רש"י דכלאי זרעים דרבנן היינו לרבי יאשיה, אבל לרבי יונתן דפליג עליה אין הכי נמי דהוי דאורייתא, ומה שכתב בקידושין דהוי דאורייתא, היינו לרבי יונתן ומה שכתב רש"י כאן דהוי דרבנן היינו לרבי יאשיה. **ובשו"ת דברי מלכניאל** (חלק ב סימן מא אות יח) תירץ, דאם זורע במפולת יד הוי דאורייתא, אלא דבמסכת שבת (שם), איירי לענין ערוגה, דאינו זורע במפולת יד, ולכך כתב רש"י דהוי דרבנן, אבל כלאי הכרם הוי דאורייתא אף שלא במפולת יד.

ו בא"ד, דכאן משמע שהוא דאורייתא. כתב **החק נתן**, דהוכיחו זאת מדעביד קל וחומר, דגן ודגן שהם כלאים זה בזה אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה, ואי אמרינן דכלאי דגן בדגן מדרבנן, היאך עביד קל וחומר מכלאים דרבנן, למילף דינא אמעשר דאורייתא.

ז גמ', ולרבי יאשיה דאמר עד שזרע וכו' היכי מיייתי לה. כתב **הלחם משנה** (פ"י ממאכלות אסורות ה"ו) דמדברי **הרמב"ם** משמע שדברי ר' יאשיה הם רק לענין מלקות, אבל איסור זריעה ואיסור אכילה והנאה איכא אפילו במין

ונתחייב, ולאחר מכן נחסרו, דפטור כמבואר לקמן (נט:), ועיין שם שהאריך. כד] גמ', ושמואל אמר אפילו חמש מכאן וכו'. לכאורה אפשר לבאר דרב ושמואל פליגי, בשני הפירושים שכתב רש"י במתניתין ד"ה מצטרף. דאי השיעור כפי שהבהמה מתרחקת, אם כן לא שייך לצרף את החמש הקיצוניים, דאף פעם לא יבואו לרעות איפוא שרועות החמש שבצד השני, והיא סברת רב, אבל שמואל סבר, דאולינן בתר שליטת העין של הרועה כשהוא שומר, ולכך כל אימת שהוא באמצע, יכול לראות את כל המקומות ביחד ולשמור עליהם].

דף נה ע"א

(א) גמ', אפילו רועה מצרפן ואפילו כליו של רועה מצרפן. רש"י ד"ה ולשמואל פירש, דצירוף רועה היינו כשיש לרועה דירה באמצע, ולכאורה כיון שלא פירש דהרועה היה צריך להגיע לשם מאיזו סיבה, משמע דלא סגי בכך, אלא בעינן מקום קביעות שלו. ולכאורה צריך עיון, דאם כן מדוע פירש רש"י ד"ה ואפילו כליו של רועה, שהיו מונחין שם, והטעם דמצרפין משום דסופו של רועה לבוא לשם לקחתם, הא בעינן מקום של קביעות (ש.א.ג.). ויש לומר, דכוונת רש"י, שכליו של רועה מונחים שם באופן קבוע, אלא דרש"י מוסיף לבאר דהטעם שמצרף, כיוון שיש לרועה עצמו שייכות למקום במה שיבוא לקחת את כליו (ש.א.). עוד יש לפרש, דמה שפירש רש"י דיש לרועה דירה, היינו בגוונא שלא בא לשם, דביש לו קביעות סגי. (א.ק.).

(ב) גמ', היו לו בשני עברי הירדן אילך ואילך וכו' ואין צריך לומר חוצה לארץ וארץ ישראל. כתב היד דוד, דבספר דרך המלך הוכיח מכאן דעבר הירדן בכלל ארץ ישראל, דאי סלקא דעתך חוצה לארץ, מאי האי דקתני "ואין צריך לומר חוצה לארץ וארץ ישראל" הא שני עברי הירדן חוצה לארץ וארץ ישראל נינהו, ועיין שם שהאריך, ועיין ומה שכתבנו באות ה.

(ג) גמ', או בשני אבטילאות כגון של נמר ונמורי. פירש הרא"ש (הובא בשיטה מקבצת השלם), דהירדן היה מפסיק בין נמר לנמורי, ולפירושו נמצא דהברייתא באה לבאר דינא דרישא, דשני עברי הירדן. ועיין באות הבאה.

(ד) גמ', כגון של נמר ונמורי. כתב החק נתן, דעל כרחין צריך לומר דהם בחוץ לארץ, דאי מארץ ישראל הם, אמאי אין מצטרפין, הרי כל שהוא תוך שש עשרה מיל מצטרף, ועיין מה שכתבנו באות הקודמת.

(ה) גמ', הכתוב עשאו גבול בפני עצמו. כתב החזון איש (בכורות כז ד), נראה דעבר הירדן וארץ כנען חד ארץ היא, ומאי דאמרינן דהירדן עשאו הכתוב גבול בפני עצמו, לא משום שאינו מכלל ארץ ישראל, אלא שחשוב חילוק גבול, ולרבי מאיר דחילוק גבול מחלק למעשר, הירדן מפסיק.

(ו) גמ', כתנאי וכו'. בירושלמי חלה (פ"ד ה"ד), איתא דאית תניי תני דהירדן מארץ ישראל, ואית תנאי דסבירא להו דהירדן מחוץ לארץ, ואית תניי תני דהירדן גבול בפני עצמו. וביאר בשדה יהושע, דמאן דאמר דהוא מארץ ישראל היינו רבי שמעון בן יוחאי, ומאן דסבירא ליה דהוי חוץ לארץ היינו רבי יהודה בן בתירא, ומאן דסבירא ליה גבול בפני עצמו היינו רבי מאיר. וכתב היד דוד, דלפי זה הירושלמי פליג אש"ס דילן, דלפי הירושלמי ליכא תנא דסבירא ליה כרבי מאיר.

(ז) גמ', כתנאי. היינו דכל מה ששייך לומר דהירדן הוא גבול, היינו לרבי יהודה בן בתירא דהוי חוץ לארץ וכדפירש רש"י ד"ה כתנאי, ולרבי שמעון בר יוחאי לא שייך לומר שהירדן גבול דבכלל ארץ כנען הוא, ולכאורה היינו שיטת רבנן דמתניתין דלא מחלקים על הירדן. אמנם הב"ח (אות א) גרס "נמי לימא כתנאי" ולא גרס "קשיא". [ולכאורה ביאור דבריו, דלרבי חייא בר אבא נמי תקשי, דמה שאמר אינו פשוט אלא דפליגי בה תנאי, ובעינן למימר דסבר דרבנן לא פליגי ארבי מאיר].

(ח) רש"י ד"ה כתנאי, אי ירדן חשוב ארץ כנען ולא יפסיק אי לא. כתב המצפה איתן, דעיקר פלוגתא התנאים לא איירי לענין הפסק צירוף לענין מעשר בהמה, דהא קראי לאו בהכי כתיבי, אלא לענין גבול ארץ ישראל, וערי מקלט. ונפקא מינה לגבי מה שנאמר בתורה בפרשת שופטים (דברים יט

דצאן, ורק בהמשך הגמ' מתרצת כן. ובעצת רבינו גרשום צריך עיון). נמצא דלרש"י הקושיא אמאי דדרשינן לעיל (נג:) תן חלב לזה וכו'. אבל לתוס', קושיית הגמ', דגבי כבשים ועיזים נמי נדרוש "תן עשירי לזה ועשירי לזה", כדדרשינן אבקר וצאן, והיא כוונת הגמ' "אי הכי". ולכאורה נראה דרש"י אזיל לשיטתיה ד"העשירי" אינו ייתור, אלא דחד קאי אבקר וחד צאן, ולכך לא שייכא האי דרשה בכבשים ועיזים, אבל תוס' סברי דהוי ריבוי, וכמו שהבאנו מרבינו גרשום באות הקודמת, אם כן שייך לדרוש נמי על כבשים ועיזים. (ש.א.ג.).

(טז) גמ', אמר אבבי ראשיתם. כתב הרש"ש, דלהאי תירוצא דאבבי תו לא צריכא לקל וחומר דלעיל (עמוד א) מתירוש ויצהר, דאפשר ללמוד הכל מ"ראשיתם".

(יז) גמ', דאי סלקא דעתך כבשים ועיזים נמי לכתוב וכו'. הקשה החזון איש (בכורות כז ג), לדעת הרמב"ם (פ"ז מבכורות ה"ה) דבדיעבד חל משנה על חברתה, אמאי אמרינן בגמ' דלא בענין "בקר וצאן" לחלק, הרי אי הוה ילפינן בקל וחומר מחדש וישן, היינו סוברים דבדיעבד חל כחדש וישן, ולכך בעי קרא ד"בקר וצאן". ולכך כתב דהרמב"ם נמי מודה דבדיעבד לא חל, ומה שכתב, "דהרי זה מעשר מפני חומרת הקדשים", היינו דכיון דאינו מפורש להדיא בפסוק אלא נלמד מהיקש, יש להחמיר ולא לשחוט אותו במדינה עד שיומם, אבל גם אינו קרב בעזרה כיון דאינו מעשר, והטעם, שלא יבואו לנהוג בזיון במעשר, דלא ידעי דלא חל עליה, ועיין מה שכתבנו לעיל (נג:) אות כז.

(יח) גמ', הוה אמינא אפילו חיה. הקשה המנחת אברהם (עמ' קפח), הא חיה פסולה להקרבה לרבי יוחנן דזבחים (לד.), ואם כן למה לן דרשה ד"תחת תחת" מקדשים למעט חיה ממעשר בהמה. ותירץ, על פי מה שכתב התורת זרעים (פ"א מתרומות) [הובא לעיל נג: אות כז], דאיכא דין מעשר בהמה שהוא כמו מעשר דגן, ולא מדין קרבן, וסלקא דעתך דהאי דינא נהיג נמי בחיה, הלכך בעינן לילפותא דתחת תחת, דאין דין מעשר על חיה כלל. [אמנם עיין שם (עמוד קפה) דדחה יסוד דברי התורת זרעים].

(יט) מתני', מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה. כתב החזון איש (בכורות כז ד), דכל שנצטרפו פעם אחת כבר נתחייבו, ואף שאחר כך נתרחקו, ובשעת הגורן רחוקים אלו מאלו, לא פקע החיוב.

(כ) [רש"י ד"ה מצטרף כמלא רגל, בתוה"ד, כדמפרש בגמרא דהרי שלטא עינא דרועה וכו'. לכאורה נראה לבאר, דהאי סברא קאי לשני הפירושים שכתב רש"י, דגם לפי מה שפירש, דמלא רגל בהמה רועה, היינו כפי שהבהמה מתרחקת, היינו משום דבכל שיעור אותו מרחק הרועה יכול לשלוט, דהבהמות לא מתפורות למרחקים].

(כא) גמ', וכמה אמר רב חמש מכאן וכו'. כתב הרש"ש, דמרש"י ד"ה חמש מכאן וחמש מכאן מוכח, דלרב, האמצעי יכול להצטרף עם כל אחד מהצדדין, אבל אין בו כח לצרף גם הצדדין. ובוה ביאר כוונת הר"ע מברטנורא, שכתב, דאותן אמצעיות מצטרפות את הצדדיים, היינו עם הצדדיים, אבל אין האמצעי מצרפן, שיכנסו הצדדין יחד להתעשר.

(כב) גמ', אמר רב חמש מכאן וכו'. וכן פסק הרמב"ם (פ"ז מבכורות ה"ג), וביאר החזון איש (בכורות כז ד), דהטעם משום דקיימא לן הלכתא כרב באיסורי כדאמרינן לעיל (מט:), ואף דרב פפא ורב אשי לקמן (נד.) שקלי וטרי אליבא דשמואל, הרמב"ם לא חש לה. וביצחק ירנן (על הרמב"ם שם) הוסיף, דגם מה ששמואל גופיה תירץ אליבא דרב בר פלוגתיה, היא סיבה לפסוק כרב.

(כג) גמ', חמש מכאן וחמש מכאן באמצע. הקשה הראשית ביכורים, דטפי הוי ליה לאשמועינן בשתים מכאן ושתים מכאן ושש באמצע, דכיון דשדינן את הצדדיים באמצע, חל חיוב מעשר על השש ונאמר שיהיה חיוב לעשר אותן. ותירץ, דכיון שרק הששה נתחייבו, כיון שאין כאן עשרה הראויין להיות מעשר, דהארבע הצדדיים אינם מועילים אלא לחלות החיוב, אבל לא להחיל עליהם שם מעשר, לא עדיף מאילו היו לו עשרה טלאים

במים הגבוהים, משום דמעיקר הנהר הם באים, וסולמי דפרת נינהו, אמנם בשאר נהרות, אם המים גבוהים יותר מעיקר המעיין שגדר ממנו, מאן יימר לן דאותן המים יונקים מאותו מעיין, ולכך אין לאסור את הנמשכים ממנו.

(ז) רש"י ד"ה והנהר הרביעי, דכחד מינייהו חשיב להו. לפירוש רש"י, קושיית הגמ' משום דמשמע דמשוינן פרת לשאר הנהרות, אבל **בתוס' ד"ה הוא פרת** פירשו, דקושיית הגמ' היתה ממאי דקרינא ליה הרביעי דמשמע שהוא מפני שהוא הקטן.

(יז) תוס' ד"ה הוא פרת דמעיקרא, בסוה"ד, וקצת קשה דאמר בפרק כל הנשבעין וכו' דוקא משום ארץ ישראל נקרא גדול. הקשה **המלא הרועים**, מאי קשיא לתוס', הא **בבראשית רבה** נמי שהביאו התוס' (שם ט"ז ג') איתא, דפרת נקרא גדול לפי שהוא מקיף את ארץ ישראל, ואין כאן סתירה למאי דאיתא התם שהוא באמת גדול יותר משאר הנהרות, דהמדרש אתי ליישב מדוע **בפרשת בראשית** (ב יד) לא נקרא נהר פרת גדול, אלא **בפרשת דברים** (א ז) שהתורה כותבת "הנהר הגדול נהר פרת".

דבספר דברים נקרא בפירוש גדול על שם שמקיף את ארץ ישראל דשם מיייר בירושת הארץ, מה שאין כן בפרשת בראשית, ומשום הכי בבראשית התורה לא מדגישה שהפרת גדול.

(יח) רש"י ד"ה סהדא רבה פרת, פרת יורד מארץ ישראל וכו'. לכאורה נראה לבאר דכוונת הדברים, שיוצא מארץ ישראל לפי הגבולות שהובטחו לאברהם אבינו, אבל מארץ ישראל שכבשו בני ישראל הוא הרבה יותר לכוון מזרח]

(יט) רש"י ד"ה מקוה ביומי ניסן, בתוה"ד, דהווי להו ספק זבות ובזב כתיב מים חיים. אמנם **רש"י בשבת** (סה:): **ד"ה וסבר שמא כתב**, דכך קיבל מרבינו הלוי, אבל אי אפשר להעמיד שמועתו, דהא איתא **בתוספתא** (מגילה פ"א), חומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים וזבה אינה טעונה מים חיים.

(כ) רש"י ד"ה ומפצי ביומי תשרי, בתוה"ד, לפי שבימי תשרי יש טיט וכו'. אמנם **תוס' ד"ה ומפצי** פירשו באופן נוסף, שהיה מניח מחצלת לצניעות, וכן פירשו **תוס' בנדה** (סו:): **ד"ה אשה לא בשם הערוך**. ועיין בטור (יורה דעה סימן קצח) דיש נפקא מינה בין הפירושים, דלרש"י שיש חשש חציצה אם טבלה בלי מפץ, אפילו בדיעבד לא עלתה טבילה.

(כא) שם, בסוה"ד, ויהיה חוצץ. הקשה **הרא"ש** (הלכות מקואות סימן לג), דתנן **במקואות** (פ"ז מ"ז) דאם הטביל מטה שרגליה שוקעות בטיט, טהורה, מפני שהמים מקדמין, אם כן מאי שנא הכא הא כשהן טובלות המים מקדמין. והביא דיש מחלקין, דבאדם שהוא כבד ומכביד בעובי הטיט חשיב חציצה ומתניתין דמקואות איירא דוקא במטה. אבל דחה דבריהם, דכיון דהטעם משום דהמים מקדמין אין לחלק. **והבית יוסף** (סימן קצ"ח לג) הביא לתרץ בשם **הר"ן בשבת**, (כט: מדפי הרי"ף), דמטה שאני דליכא סדקים, אבל באדם הטיט חוצץ כיון שהוא נכנס בין האצבעות ונדחק שם. והקשה עליו הא המשנה כתבה הטעם, דהמים מקדמין. **ובמחצית השקל** (שם סעיף לג) תירץ, דכיון שהטיט נדחק בין האצבעות יש לחוש דנכנס במקום דחוק שהמים לא הקדימו לבוא שם.

(כב) תוס' ד"ה מסייע וכו', אף על גב דשמואל איירי בכל הנהרות. כתב **הרש"ש**, דאפשר לומר דגם שמואל כוונתו על פרת, דמצאנו בכמה מקומות דפרת נקרא נהר סתם, כגון בספר **במדבר** (פרק כ"ד פסוק ו') "כגנות עלי נהר", ותרגם אונקלוס "דעל פרת".

(כג) גמ', מנא הני מילי. הקשה **הטורי אבן בראש השנה** (ח:), מדוע לא נלמד ממעשר דגן שלקוח פטור דהא הוקש מעשר דגן למעשר בהמה **לעיל** (גג:). מעשר תעשר. ואף לרבא שם דאמר "לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר", מכל שכן יש להקישו לענין לקוח, דפטור לקוח כתוב בקרא בו הוקש מעשר בהמה למעשר דגן תחילה, ואחר כך כתיב דין חדש, דלקוח נתמעט מ"זרעך" דכתיב לפני "היוצא השדה שנה שנה" ממנו לומדים דאין מעשרים משנה על חברתה, ועיין שם שהאר"י. **ובדבר אברהם** (ח"א כח ב) הביא תירוץ של **העמק יהושע** (סימן כט), על פי מה שכתבו **תוס' בבבא מציעא** (פח:): **ד"ה תבואת זרעך**, דבמעשר דגן אם חזר המוכר וקנה את התבואה מהלוקח חייב

(כ) "ושלש את גבול ארצך", דבעינן שערי המקלט יהיו במרחק שוה מהגבול עד העיר הראשונה, ומהראשונה לשניה וכו', ונחלקו התנאים, אי ירדן בכלל המדידה. אלא דהשתא יש נפקא מינה נוספת דאי ירדן הוא ארץ ישראל, אינו מפסיק לענין מעשר בהמה. ונדבריו דלרבי יהודה בן בתירא, הירדן עצמו חשיב חוץ לארץ, לכאורה יש נפקא מינה נמי לענין תרומות ומעשרות, דאם מצמיח בספינה שביירדן, דינה כתבואת חוץ לארץ, ועיין באות הבאה].

(ט) גמ', ולא הירדן ארץ כנען. כתב **בשי למורא**, דפליגי רק לגבי מקום הירדן עצמו, דרבי יהודה בן בתירא סבר דלא הווי מארץ ישראל, ולכך מפסיק לענין מעשר בהמה, אבל עבר הירדן עצמו בוודאי הווי כשאר חלקי השבטים שהם ארץ ישראל ממש, ויעוין עוד מה שכתבנו באות הקודמת.

(י) גמ', אין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה. ובטעם הדבר כתבו **תוס' ד"ה אין ירדן**, דכיון דילפינן דהירדן חשיב גבול מהפסוק "והירדן יגבול אותנו לפאת קדמה", הנאמר לגבי נחלת בנימין, אם כן הרי דהקרא קאי לגבי הירדן מבית יריחו. ולכאורה צריך לומר, דאף דנחלת בנימין ממשיכה יותר צפונה מבית יריחו, הגמ' נקטה נקודת מוצא חשובה משם יש לדון, ועוד שהיא היתה העיר הקרובה יותר לירדן, אבל נראה דאין הכי נמי דאם יהיו בתוך נחלת בנימין קצת למעלה מיריחו, עדרי כבשים משני עברי הירדן לא יצטרפו. (ש.א.ג.).

(יא) רש"י ד"ה מבית יריחו ולמטה, בתוה"ד, דבטל חשיבותו. **התוס' ד"ה אין ירדן** הקשו על פירושו, ולכך פירשו דמקרא קא דריש דאין קרוי לירדן אלא מבית יריחו. וכתב **החזון איש** (בכורות כז סוף אות ד), דרש"י נמי סבירא ליה כן, דמקרא ילפינן לה, אלא דנקט טעמא דקרא, אמאי חשיב ירדן רק מיריחו, ותוס' הקשו אטעמו של רש"י. ונלכאורה נראה לבאר כוונת רש"י, דכיון שהירדן מתערב בים כנרת בטל שמו, אלא שאחר כך הוא ממשיך, ואין אנו יודעים עד היכן משפיעה הכנרת עליו, וממתי יש להחשיב אותו כנהר בפני עצמו, והוא מאי דאתי קרא לאורווי לן דמבית יריחו ולמטה חשיב ירדן, וחשיב גבול].

(יב) גמ', א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן למה נקרא שמו ירדן וכו' אנן מהכא מתנינן לה וכו'. כתב **העיון יעקב**, שמחלוקתם היא בדרשה דרבי יוחנן, אם אפשר לדרוש את הדל"ת של "ירדן" לשני המילים, ונחלקו אם מקרא נדרש לפניו וגם לאחריו, ואם כן אפשר לדרש את הדל"ת פעמיים, ולפרש שיוורד מן.

(יג) גמ', והולך ונופל לים הגדול. וכן איתא **בבא בתרא** (עד:), דירדן מתגלגל ויורד לים הגדול, וכתב **הרד"ל** (על פרקי דרבי אליעזר פ"א אות כ), דמתגלגל דקאמר היינו תחת הארץ, דעל ידי סילונות שתחת הקרקע נופל לים הגדול שבמערב ארץ ישראל. אבל **בדרך אמונה** (תרומות פ"א ה"ז באור ההלכה ד"ה מאשקלון שהיא לדרום) כתב, שיש נחל צין שמתחיל סמוך לקצה ים המלח ונמשך עד נחל מצרים, ונראה שנחל זה הוא הירדן שיוצא מים המלח ונמשך עד הים הגדול (דנחל מצרים מחובר לים הגדול).

דף נה ע"ב

(יד) גמ', הנהו סולמי דפרת. כתב **רש"י בסוכה** (נג:): **ד"ה סולמי דפרת**, דהכוונה שיש מעלות עשויות כמחילות שבהן מי פרת עולין תחת הקרקע, לפי שפרת גבוה מוצאו מאד, ומים היוצאין מהר גבוה, אם יש להם דרך מתוקן הן עולים על הר כיוצא בו.

(טו) גמ', הנהו סולמי דפרת נינהו. הנה **הרמב"ם** (פ"ט מנדרים ה"ח), פסק להאי דינא, וכתב, דהנודר מן המים הנמשכין ממעיין פלוני אסור בכל הנהרות היונקות ממנו, ואין צריך לומר הנמשכות. **והראב"ד** כתב עלה, דהא מילתא בסוף מסכת בכורות בפרק מעשר בהמה, דאמרינן "לשם מעיין נדר". ותמה **הכסף משנה** (שם), מה ראה הראב"ד כאן לציון מקור לדין הרמב"ם. ותירץ, דאפשר שמפני שלשון הרמב"ם אינו ממש כלשון הגמ', רצה ללמדנו שמשם הוא נלמד. אבל **הרלב"ח** (שם) ביאר, על פי הגהת **המגדול עוז** (שם), דבגמ' לא הוזכר האי דינא אלא בפרת דווקא, דהתם איכא למימר דאסור

הדרגת היוזמי

מסכת בכורות דף נה - דף נו

יג טבת - יד טבת התשע"ב

איזה לקוח כל שמכרו לו וחזר ולקחו הימנו, או שנתנו לו במתנה וחזר ולקחו הימנו. אמנם בשו"ת חמדת שלמה (אורח חיים סימן א אות ב בהגדה), דייק מלשון הרמב"ם שכתב (בפ"ו מבכורות ה"י), הלוקח טלאים וכו' הרי הן פטורין מן המעשר עד שילדו ברשותו. דהיינו דאם נולדו ברשותו ומכרן וחזר ולקחן חייב, ועיין עוד באות הבאה.

(ז) גמ', והא איפסיל ליה בלוקח. כתב המצפה איתן, דלא דמי לביכורים דמבואר בירושלמי (פרק א דביכורים) שאם המוכר חזר ולקחם חייב, דדוקא שם דפטור לקוח משום שאין לו קרקע, וכשחזר המוכר ולקחו הרי יש לו פירות ויש לו קרקע. והחזון איש (שביעית א, ז) הקשה, מתוס' בבבא מציעא (פח). ד"ה תבואת והר"ש (בפרק א דפאה) שכתבו, דגבי מעשר דגן כשהמוכר חזר ולקחו חייב ולא מיפטר משום לקוח. ותירץ, דלגבי מעשר בהמה שאינו טובל אלא חיובא דגברא הוא, כיון שנפטר פקע החיוב, אבל בדבר שטובל, אפשר לומר שכלפי המוכר נשאר החיוב.

דף נו ע"ב

(יא) מתני', האחין והשותפין. כך גרס הרמב"ם (בפירוש המשניות), ולדידיה מתניתין איירא בתרי גווני, בין באחין בין בשותפין, וגבי תרווייהו הדין הוא, דבדבר עצמו שהשתתפו יש פטור ממעשר בהמה, ועל הנולדים לאחר מיכן יש חיוב, דכבר היו ברשות אחת. אבל רש"י ד"ה האחין גרס, האחין שהן שותפין, ולשיטתיה שותפין תמיד פטורים בין בהמות שהשתתפו בין באלו שנולדו לאחר מיכן, אלא דמתניתין איירא באחים שהשתתפו, ובהאי גוונא איכא חילוקי דינים, מתי היו שותפים.

(יב) מתני', קנו מתפיסת הבית. כתב הלחם משנה (פ"ו מבכורות ה"י) דלפי הרמב"ם (הובא באות הקודמת) פירוש המשנה, דאם קנו עם כסף הירושה או השותפות בהמות וילדו, הולדות חייבים במעשר, משום דנשתנו ונעשו דבר אחר, אין פטור שותפות. והא דאמרין במתניתין "ואם לאו וכו'", היינו דאם לא נולדו בהמות אלו אחר השיתוף, פטורין. אלא דהקשה, מדוע הוצרך תנא דמתניתין לומר "קנו מתפיסת הבית", לא היה לו לומר אלא "ילדו לאחר השותפות חייבים ואם לאו פטורים", כיון דבשותפות עסקינן, ועיקר החיוב אינו אלא מפני שילדו הבהמות לאחר מיכן, הוה ליה לתנא לפרש.

(יג) רש"י ד"ה קנו בתפיסת הבית חייבין, בתוה"ד, והאי קנו לא לקחו במעות וכו'. כתב הלחם משנה (הובא באות הקודמת), דרש"י פירש כן לשיטתו, דהכל תלוי אם האחים חילקו את נכסי אביהם, אי לאו. ולכך כתב, דלאו דווקא בקנו בתפיסת הבית, דהיינו שקנו במעות את הבהמות, אלא "קנו" היינו שנפלו להם בהמות בירושה מאביהן, ועדיין לא חילקו.

(יד) מתני', ואם לאו פטורין. הקשה החק נתן, לשיטת רש"י שהבאנו באות יא, מאי האי דקתני "ואם לאו פטורין", הרי קנו מתפוסת הבית, היינו דירושת אביהם קיימת, ואמרין דחייבין, ואי נימא דכוונת המשנה, אגוונא דחלקו וחזרו ונשתתפו, הא קתני לה להדיא בסיפא. ותירץ דהכי פירושו, ואם לאו, אלא שחילקו ולא נשתתפו פטורין, וקא משמע לן, דאף שלא נשתתפו פטורין ממעשר באותן בהמות עצמן שחלקו, משום דהוה כלקוחות. ויעוין בתפארת ישראל (בועז אות א) שתירץ באופן אחר.

(טו) גמ', תנו רבנן יהיה לך וכו'. כתב הרש"ש, דכוונת הגמ' לקרא דשמות (יג יב) "אשר יהיה לך הזכרים", דהכוונה לישראל שיהיה לו בכור, והמצייין לבמדבר (יח טו) טעה, כיון דשם ה"לך" היינו שיהיה לאהרן וכדאמרין לעיל (נא).

(טז) גמ', יהיה לך ולא של שותפות. הקשה הראשית ביכורים, לשיטת הרמב"ם (הובא לעיל אות יא), דדינא דמתניתין שיש חילוק בין מה שהשתתפו ביחד, לבין מה שקנו או נולד אחרי השותפות, אם כן שורש הפטור הוא משום לקוח, ומשום הכי דוקא מה שהיה בזמן השותפות נחשב ללקוח, ואם כן אמאי בעינן למילף לה מקרא בפני עצמו, תיפוק ליה מקרא דלקוח. ותירץ, על פי מה שכתבו תוס' לעיל (עמוד א') ד"ה ומה וכו', דכל מאי דילפינן לקוח אינו אלא מחמת היקש, ומיותר הוא למילף מיניה לקוח,

במעשר, ואם כן יש לומר, דלהאי גוונא בעינן קרא במעשר בהמה, דאפילו חזר ולקח פטור, ועיין בדבריו שהאריך, ועיין מה שכתבנו דף (נו) אות י.

דף נו ע"א

(א) רש"י ד"ה ופריך והא בבכור כתיב בסוה"ד, שהרי משעה שנולד קדוש. הקשה הרש"ש, דמשכחת לה כשהקנה את העובר לכשיצא רובו. ובראשית בכורים תירץ, דאי איירי בהקנה לו לפני כן שהקנין יחול בשעת יציאת רובו, אין הקנין חל, כיון דאז חלה הקדושה, ואינו שלו שיוכל להקנותו. ואם יחול הקנין רגע לפני יציאת רובו, לא נחשב לקוח, וכדאמרין לקמן בשמעתין לגבי מעשר, דאין פטור לקוח בקנה מחוסר זמן.

(ב) גמ', אם אינו ענין לבכור דלא איתיה בעשיה. הקשה במצפה איתן, דבערבין (כט). פליגי ר' ישמעאל ורבנן אם יש מצוה להקדיש בכור אף על פי שקדוש מאליו אי לאו, ואם כן למאן דסבר דמצוה להקדישו, לכאורה איתיה בעשיה. ותירץ, דכיון דהמעשה על ידי דיבור, אינו נחשב עשיה, דדוקא במעשר בהמה נחשב עשיה דבדיבורא איתעביד מעשה, שנהפך מחול לקודש, מה שאין כן בבכור שכבר היה קדוש. [ועיין באות הבאה] עוד תירץ, שעשיה משמע רק דבר המעכב, מה שאין כן בבכור דאינו מעכב כמבואר זבחים (ד:).

(ג) גמ', תניהו ענין למעשר בהמה. פירש רבינו גרשום, דאיתיה בעשיה שמכניסין לדיר להתעשר, וקורא לעשירי שם, וסוקרו בסיקרא.

(ד) גמ', תניהו ענין לחטאת ואשם. פירש רבינו גרשום, דאיתנהו בעשייה, כיון דהוא מקדישן, דאינם קודשים מאליהם כבכור.

(ה) רש"י ד"ה ואימא וכו', בתוה"ד בכור אין זמן קבוע לקדושתו. הקשה הראשית ביכורים, אם הנידון על שעת הקדשת הקרבן, הרי גם בעולת ראייה יכול להקדישה מתי שירצה. ותירץ, דאיירינן לענין סוף קדושת עולת ראייה, שהוא בשחיטה דהסכין מקדש.

(ו) גמ', אמר רבא אמר קרא תעשה בשעת עשייה מיעט הכתוב. העיר היונת אלם (סימן ל), הרי בעת שהגיע שעת עשייה עדיין שם לקוח על אותה בהמה, ומדוע לא נימא דיפטר משום כך ממעשר. וכתב, דמכאן מוכח, דפטור לקוח אינו משום "שם לקוח", שחל על הבהמה משום מעשה לקיחה שנעשה בה, אלא יסוד הפטור משום דלחיוב מעשר בעינן שיהיה ברשותו, והכתוב "תעשה" אתי למימר דסגי שיהא ברשותו בשעה שנראה לעשר. ועל פי זה ביאר מה שכתב הרמב"ם (פ"ו מבכורות ה"ב), דהלוקח עשרה עוברין חייב במעשר, כיון שנולדו ברשותו, והקשה אמאי שביק טעמא דאיתא בגמ', ותירץ, דאחרי שהפסוק מגלה לן דאין הפטור תלוי "בשם לקוח", מסברא אנו יודעים שלקוח עוברין חייב, כיון שנולדו ברשותו, ומאי דבעינן לדרוש בשעת עשייה, היינו לענין לקח מחוסר זמן, דמכל מקום חייב, כיון שבשעת עשייה תלה הכתוב. ועיין לקמן אות ט.

(ז) גמ' אמר קרא תעשה בשעת עשייה מיעט הכתוב. ורש"י ד"ה בשעת עשייה פירש, שעת עשייה, היינו שעה שהן ראויין להתעשר. אמנם ברבינו גרשום פירש, שעת עשייה, כלומר בזמן שראוי להקריבה.

(ח) גמ', איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר וכו'. הקשה הרש"ש, היאך אוקי לה הסוגיא בנתן עוברין לאתננה, דנכנס להתעשר משום דחזר ולקחו, הא כיון שנולד מיקרי שינוי כדאמרין בבבא קמא (סו.), וגבי אתנן דרשינן בתמורה (ל): דאין איסור אתנן באופן שהיה שינוי. ותירץ, דלענין אתנן בעינן שינוי בגוף הדבר כגון חיטין ועשאן סולת, אבל עובר שנולד לא חשיב שינוי, ולא דמי לגולה, וכמו שחילקו התוס' בעבודה זרה (מו:): ד"ה כל האסורין.

(ט) גמ', כל שנתנו לה וחזר ולקחו הימנה והא איפסיל ליה בלוקח. כתב המהרי"ט אלגזי (פרק ח פא ו[ו]). דמכאן יש להוכיח דאפילו בנולדו הבהמות ברשותו, אם הוא מכר אותם וחזר וקנאן פטור מלעשר דחשיב לקוח, דהרי כאן האתנן נולד אצלו ובכל זאת מבואר בגמ' דאם נתן לה וחזר ולקחו הימנה, נפטר מדין לקוח. ובדבר אברהם (ח"ב סימן יא אות ה) כתב, דכדברי המהרי"ט אלגזי מבואר להדיא בתוספתא בכורות (פ"ז ה"ג), דתניא התם,

הדרגת היוזמי

מסכת בכורות דף נו – דף נז

יד טבת – טו טבת התשע"ב

לידי קלקול, דאולי יצא השה המגיע לחלק אחיו בעשירי, והוא באמת פטור, נמצא דהאחד עשר שיצא אחריו הוא המעשר, כיון דעשירי מאליו קדוש, והמונה יחשוב אותו לחולין, ונמצאת תקלה שיאכלו קדשים בחוץ. ותיירץ, דהא דעבדא הגמי צריכותא, היינו רק משום דהוה קשיא לה למה ליה לרבי יוחנן לומר שני הדינים, דלכאורה שווים הם, אמנם לאחר שמצאנו צריכותא, נמצא שאין לנו לידע דין אחד מהשני, אלא לאחר שנצרך עוד דינים, כגון עשירי ודאי, או דין חולין בעזרה וכדומה, דמשום הכי ליכא למנקט גבי מעשר לחומרא, אם כן שפיר איצטריך רבי יוחנן לומר שני הדינים, כדי שלא יטעה אף מאן דלא ידע אותם דינים.

(ה) גמי, מיתבי וכן השותפין שחלקו. הקשה הרא"מ הורוויץ, מה הוקשה למאן דאמר יש ברירה מבריינתא, הרי נחלקו התנאים בכמה מקומות בש"ס בדין ברירה. ועוד, דתוס' (נו:) ד"ה לברור, הקשו מה שייך כאן ברירה, ונהי דתיירצו דמסתברא לגמי שיש לדבר להיות תלוי בדעתו, מכל מקום אינו דומה לברירה של חלקו גדיים כנגד גדיים, דשם הברירה על עיקר החלוקה, כבכל הש"ס, אבל הברירה אחר החלוקה, לברר את עסק החלוקה. ותיירץ, דקושיית הגמי אינה למאן דאמר יש ברירה, אלא על רבי יוחנן לענין דין יובל, דאמר ומחזירין זה לזה, ואף על גב שאולי יש שלשה אחין ויותר, ומה שמחזירין זה לזה שייך לאח השלישי, אלא על כרחין שיש ברירה אחר החלוקה, אף על גב שתמיד אין ברירה, והשתא אתי שפיר הקושיא מתשעה וכלב, שהיא ברירה שאחר החלוקה, עיין שם.

(ו) רש"י ד"ה אי דשוו, בתוה"ד, ונוטל אחד במחיר כלב ואוכלו. כתב הראשית ביכורים, דהאי דנקט רש"י "ואוכלו", משום דבעלמא היכא דדינין משום ברירה, שוב אי אפשר לשנות הדבר, דאמרינן שכמו שנתברר עכשיו כך הוברר למפרע, מה שאין כן הכא דמה בכך שאמר "זה למחיר כלב", הרי יכול לחזור בו ולומר על אחר שיהיה למחיר כלב, הלכך בעינן שיעשה בו מעשה ויאכלנו, דשוב אי אפשר לשנות.

(ז) מתני', חוץ מן הכלאים וטרפה. הקשה בחידושי הגרע"א, היאך משכחת עשירי ודאי, הרי על כל בהמה יש להסתפק דלמא טרפה היא ופטורה מן המעשר, ואי נימא משום רוב, דרוב בהמות אינן טריפות, הא כתב בשיטה מקובצת בבא מציעא (ו:), דרוב לא משוי ליה לודאי, ואנן בעינן עשירי ודאי. ובשו"ת הגרע"א (מהדורא תניינא סימן קח) תירץ, דהא דאמרינן דרוב לא חשיב ודאי, היינו בגוונא דקפץ אחד מן המנויים, דדין עליו רק לענין חיוב מעשר, ואהא כתבו הפוסקים דלא מקרי עשירי ודאי, אבל היכא דדנו כבר עליו לדברים אחרים, כגון הכא, דדינים על בהמה זו לשאר מילי דאינה טריפה, כהאי גוונא חשיב עשירי ודאי, דכבר נקבע דאינה טריפה.

(ח) מתני', כל שמתה אמו שנשחטה ואחר כך ילדה. אבל הרמב"ם (פ"ו מבכורות ה"ד), כתב "וכן היתום שמתה אמו או נשחטה עם לידתו אינו מתעשר, ולא כתב כלישנא דמתניתין, דאיירי שילדה אחר המיתה, אלא עם המיתה. וכתב עלה המהר"י קורקוס (שם), דהדין עם הרמב"ם, כיון דילפינן לה מתחת אמו, פרט לזה שלא היה תחת אמו שעה אחת, כיון שמתה עם לדתו.

(ט) גמי, טומטום ואנדרגיגוס קסבר ספיקא הוא. הקשה התוס' יו"ט, דבגמי כאן מבואר, דדוקא אי סבירא לן דהוה ספק נכנסים לדיר להתעשר, וכיון שהרמב"ם פסק (בפ"ג מאיסורי מזבח ה"ג), דהוה בריה בפני עצמו, איך סתם בהלכות בכורות (פ"ו ה"ד), דהכל נכנסין לדיר להתעשר, הא הוה ליה למעוטי אנדרגיגוס. ותיירץ הרש"ש, דהכא שאנן, כיון דדרשינן לעיל (גג.) ד"וצאן" משמע כל צאן אחד, אטו משום דאנדרגיגוס מיפקע מכלל זכר ונקבה, מיפקע נמי מכלל "צאן", אלא ודאי דחשיב גם כן צאן. והגמרא לרווחא דמילתא אמרה דפליגי אי הוה ספק או בריה, אבל אין הכי נמי דגם אי סבירא לן בריה אפשר דחייב במעשר.

דף נו ע"ב

(י) מתני', שלש גרנות למעשר בהמה. כתב החזון איש (סימן כז ס"ק ג), דנראה

ואם כן מקרא דלקוח הייתי ממעט רק מכר גמור, ולשותפות בעינן קרא אחר, ודייק לשון הרמב"ם "במכר" דהיינו דלא הווי מכר גמור.

(יז) גמי, אם אינו ענין לבכור דהא איתיה בשותפות דכתיב ובכורות בקרכם. הקשה הלחם משנה (פ"ו מבכורות ה"י), על שיטת הרמב"ם שהובאה לעיל אות יא, הרי אפשר להעמיד את הפסוק במה שנוטל לאחר השותפות דלרמב"ם לא נתמעטו. ותיירץ בבכור דל, על פי תוס' לעיל (ב.) ד"ה הלוקח [והובא במקצת כאן בתוס' ד"ה דהא] שיש כמה מיעוטים לשותפות ואם כן קאי על כל האופנים.

(יח) גמי, כיון דחלקו בבהמה גלו דעתייהו. כתב הראשית ביכורים, דלכאורה קשה כיון דאיירינן בחזרו ונשתתפו כמו שכתב רש"י ד"ה שלקחו בכספים, אם כן שוב בטל גילוי הדעת של חלוקה, ואיך סלקא דעתין שיתחייבו בקלבון. ותיירץ, על פי מה שכתב רבינו גרשום (הובא באות הבאה), דבהמות שטיפולן מרובה עומדין טפי לשותפות, אם כן היה מקום לומר כשהתחילו לחלוק, דמסתמא אין דעתם נוחה מהשותפות וסופן לחלוק לגמרי, ומה שחזרו ונשתתפו בבהמות, אינו אלא משום שלא היתה להם עצה אחרת כיון דטיפולן קשה.

(יט) רש"י ד"ה חלקו בבהמה ולא חקלו בכספים, בתוה"ד, סלקא דעתין אמינא כיון דחלקו בבהמה, דניזיל לחומרא. אמנם רבינו גרשום פירש דדווקא בחלקו בהמה הוה אמינא דחשיב חלוקה גמורה, משום דעיקר הטורח בבהמה הוא כיון דטיפולה מרובה, וצריך כל אחד לחברו שייסייע לו, וכיון דאינהו לא חשו לה ופלגי בהמה, ודאי גלו דעתייהו דלמפלג כספים קיימי. ואף דלא חלקו עדיין כספים, הוה אמינא דחשיב כמי שחלקו ולחייבו בקולבון, קא משמע לן שלא.

דף נז ע"א

(א) גמי, וצריכא וכו' ואי אשמעינן שדה לחומרא. הקשה בשער המלך (גירושין ג ד), מדוע ניזיל לחומרא ולא נימא המוציא מחבירו עליו הראיה. ותיירץ, דכיון דאיכא מצות יובל ומחויב להחזיר משום המצוה, לא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה. אלא דהקשה דגבי ספק בכור מבואר לעיל (דף מח.). דבספק אמרינן שהוא פטור משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה, אף שיש כאן מצוה [וכן בכל מתנות כהונה] ולא אמרינן שמחויב להחמיר משום המצוה. ותיירץ, דדוקא התם דאית ליה פסידא דבעי להוציא חמשה סלעים מספק, מה שאין כן כאן דליכא פסידא כל כך שהרי מחזירין זה לזה, הלכך כיון דאיכא מצוה ניזיל לחומרא ולא נימא דעליו הראיה.

(ב) גמי, שם. ופירש רש"י ד"ה ואי, דהוה אמינא שדווקא לגבי שדה אמר רבי יוחנן שאין ברירה, כיון דמסתפק בדבר וגבי שדה החמיר לומר דחזרו ביובל, אבל גבי מעשר דאי נימא אין ברירה הוה קולא לפטור ממעשר, הוה אמינא דמסתפק לא שייך להקל, קא משמע לן דסבר דיש ברירה מדין ודאי, ולכך פטור ממעשר. והקשה השער המלך (הלכות גירושין פ"ג ה"ד), איך שייך לומר דמסתפק יעשר, הרי לקמן (נח:): אמרינן "עשירי ודאי ולא עשירי ספק". ואם כן, כיון דכבר אשמעינן רבי יוחנן לגבי שדה דלקוחות הן, אפילו נימא דהוה מספק, מכל מקום נדע דגבי מעשר פטור. ותיירץ, דהא דאמרינן התם "עשירי ודאי ולא עשירי ספק", היינו בספק במציאות כגון בקפץ אחד מן המנויים, אבל ספיקא דדינא, כגון הכא דלא ידעינן אי יש ברירה, לא חשיב עשירי ספק. ובהגהות הגרע"א (על השער המלך) הוסיף דיש להמתיק החילוק, על פי מה שכתבו תוס' ביומא (עד.) ד"ה אצטריך, דבספיקא דדינא לא שייך למילף מקרא, דכלפי שמיא גליא, ואם כן קרא ד"עשירי ודאי ולא עשירי ספק" לא מיירי בהאי גוונא. ועיין לקמן באות ד.

(ג) גמי, שם. הקשה בשי למוזא, היאך הוה אמינא דנחמיר במעשר, הרי מספק יביא חולין בעזרה, והווי קולא. ובהגהות בני המחבר תירצו, דהוה אמינא שהוא עשירי מספק ולא יאכל אלא אם כן נופל בו מום, אבל אין הכי שלא יקרב, ועיין באות הבאה.

(ד) גמי, שם. עוד הקשה בשי למוזא, איך אפשר להחמיר, הרי אפשר דאתי

טו) מתני', רבי מאיר אומר באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה. כתב בחידושי הריטב"א (ר"ה ב.), דר"מ לא אתי לחלוק אדינא דשלש גרנות, ואיהו נמי מודה שבשלש זמנים חכמים אסרו למכור ולשחוט עד שיעשר, כדי שתהיה בהמה מצויה לעולי רגלים, ובהא פליגי, דרבי אלעזר ורבי שמעון קבעו את הזמן השלישי באחד בתשרי מפני שהוא ראש השנה למעשר בהמה לפי דעתם כמבואר בראש השנה (ב.), ואתי ר"מ לומר דראש השנה למעשר בהמה הוא באחד באלול, והוא זמנו של הגורן השלישי.

טז) [מתני', כל הנולדים מאחד בתשרי עד כ"ט באלול וכו', מבואר, דאף דהנולדין בכ"ט באלול אינם ראויין להתעשר בשנה זו, דהוו מחוסרי זמן, מכל מקום חשיב ולדות דהאי שתא, ואין מתעשרין אלא בהדי גידולי האי שתא].

יז) מתני', חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ראש השנה אין מצטרפין. כתב הערוך לנר (ראש השנה ז:), דלפי מה שכתב הרמב"ם (פ"ז מבכורות ה"ה), דבדיעבד אם עישר משנה לחברתה הוי מעשר, בגוונא דאין לו אלא רק חמש בהמות משנה זו, וחמש משנה שעברה, לכתחילה יכול לעשר משנה על חברתה, דאין לך דיעבד גדול מזה, דהרי אי אפשר לעשר בענין אחר. ולפי זה הא דתנן במתניתין, דבכהאי גוונא לא מצטרפין, צריכים לפרש דאיירי ביכול לצרף חדש עם חדש וישן עם ישן. אבל האור שמח (פ"ז מבכורות ה"ה) כתב, דמה שכתב הרמב"ם היינו לענין דאם עישר משנה על חברתה הוי מעשר, אבל לא לענין צירוף, וממילא אי אפשר לעשר.

יח) מתני', שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט. כתב החזון איש (בכורות כז ג), דיש לעיין דכיון דרשאי מן התורה למכור ולשחוט לעולם, אם כן אינו עובר בעשה של מעשר, ואם כן צריך ביאור בהי גוונא נאמר הצווי לעשר. ותיירך, דעובר אבל תאחר, דהיינו כשהגיע הרגל ויש לו עשר בהמות ולא עישרן עובר בעשה דאיחור, ותיקון הגרנות הוא לענין איסור מכירה, דחכמים תיקנו לאסור המכירה והשחיטה קודם הרגל, אבל לפני שהגיע הגורן מותר למכור ולשחוט. ואף אי נימא דמעשר מצוה חיובית היא, עיין לעיל אות יב-יג, מכל מקום שרי למכור ולשחוט, דאינו ביטול עשה אלא גורם לאיפסורי.

יט) מתני', ואם שחט פטור. פירש רש"י כתב יד ד"ה לא ישחט, דלא אשכחן במעשר בהמה לא לאו ולא מיתה. ובפירושי המשניות להרמב"ם ביאר, דפטור היינו דלא נימא דהבהמה מחויבת במעשר וכיון דנשחטה נאסרה.

דלא חייבוהו לעשר ביום הגורן, אלא דאסרו למכור ולשחוט משהגיע זמן הגורן, אבל אי בעי מצי מעכב להו ולא ליעשר עד אחר הרגל. וכתב, דלפי זה אף אי אית ליה ה' בארץ וה' בחוצה לארץ, אין מצטרפין, ועיין שם עוד.

יא) מתני', שם. כתב החזון איש (בכורות כז ג), דיש לעיין אליבא דרבי עקיבא לעיל (נג). דמעשר בהמה נוהג בחוץ לארץ, האם גם שם נוהג דין גרנות, דבשלש זמנים הללו יהיה אסור למכור. ומסיק, דמסתבר יותר דלא נוהג בחוץ לארץ, שהרי כיון דאליבא דרבי עקיבא אין המעשר קרב, אלא צריך להמתין עד שיומם, ויש חשש תקלה, אם כן מוטב שישחוט את הבהמות, ולא יעשר, כיון דמן הדין מותר לו למכור. ועוד, דטעם התקנה, כדי שתהיה בהמה מצויה לעולי רגלים כדאמרינן בגמ' להלן (נח.). וזה עיקרו בארץ.

יב) רש"י ד"ה שלש, בתוה"ד, דמצוה בעלמא הוא לעשר בהמותיו. כתב החזון איש (הובא באות הקודמת) דמשמע דסבירא ליה דליכא חיובא מדאורייתא לעשר, אלא דאם עישר קדוש. וכן כתב בשו"ת אהל משה (להגרמ"ה הורוויץ) (חלק ב סימן סט) דאין המצוה לעשר, אלא דאם עישר יהיה קדוש. וכתב, דמצונו כן לענין מעשר דגן דאינו מצוה לעשר, דיכול שלא לאכלו ועיין שם שהאריך. [אמנם לכאורה יש לבאר, דאין כוונת רש"י דאינו מחויב, אלא "דמצוה בעלמא" היינו לאפוקי דאינה טובלת].

יג) בא"ד, שם. עיין מה שהובא באות הקודמת. אמנם ברמב"ם (פ"ז מבכורות ה"א) כתב, דמצוה לעשר אחד מעשרה מכל בהמות טהורות שילדו. וכן כתב בספר המצוות (עשה עח) שציוונו להוציא עשור. וכן מבואר בתורת כהנים סוף פרשת בחוקותי (ק"ט, ה) דאמרינן מנין שמעשר בהמה בעמוד ועשר וכו' ומיייתנין התם קראי, עיין שם. ובשו"ת אהל משה (הובא באות הקודמת) כתב, דהנך קראי אסמכתא בעלמא נינהו.

יד) מתני', בפרוס הפסח וכו'. ומפרשינן בגמ' להלן (נח). דהיינו ט"ו יום. ועיין טורי אבן ראש השנה (ד). שהוכיח מכאן, דליכא בל תאחר במעשר בהמה אלא באפריש ולא אקריב, אבל בעיכוּב ההפרשה ליכא בל תאחר, דהכא אי נולדו לו מפרוס הרגל ואילך, משהי להו לגורן הבא, ואי איכא בל תאחר, הא ברגל אחד עובר לכולי עלמא בעשה, כדאיתא התם, והיכי מצי להשהותם ברגל ראשון. אמנם בירושלמי שקלים (פ"ג ה"א) מבואר, דאיכא בל תאחר אף בהפרשת מעשר, ועיין באות יח מהחזון איש.

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:30 - 10:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח כאהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 shbrma@gmail.com

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124